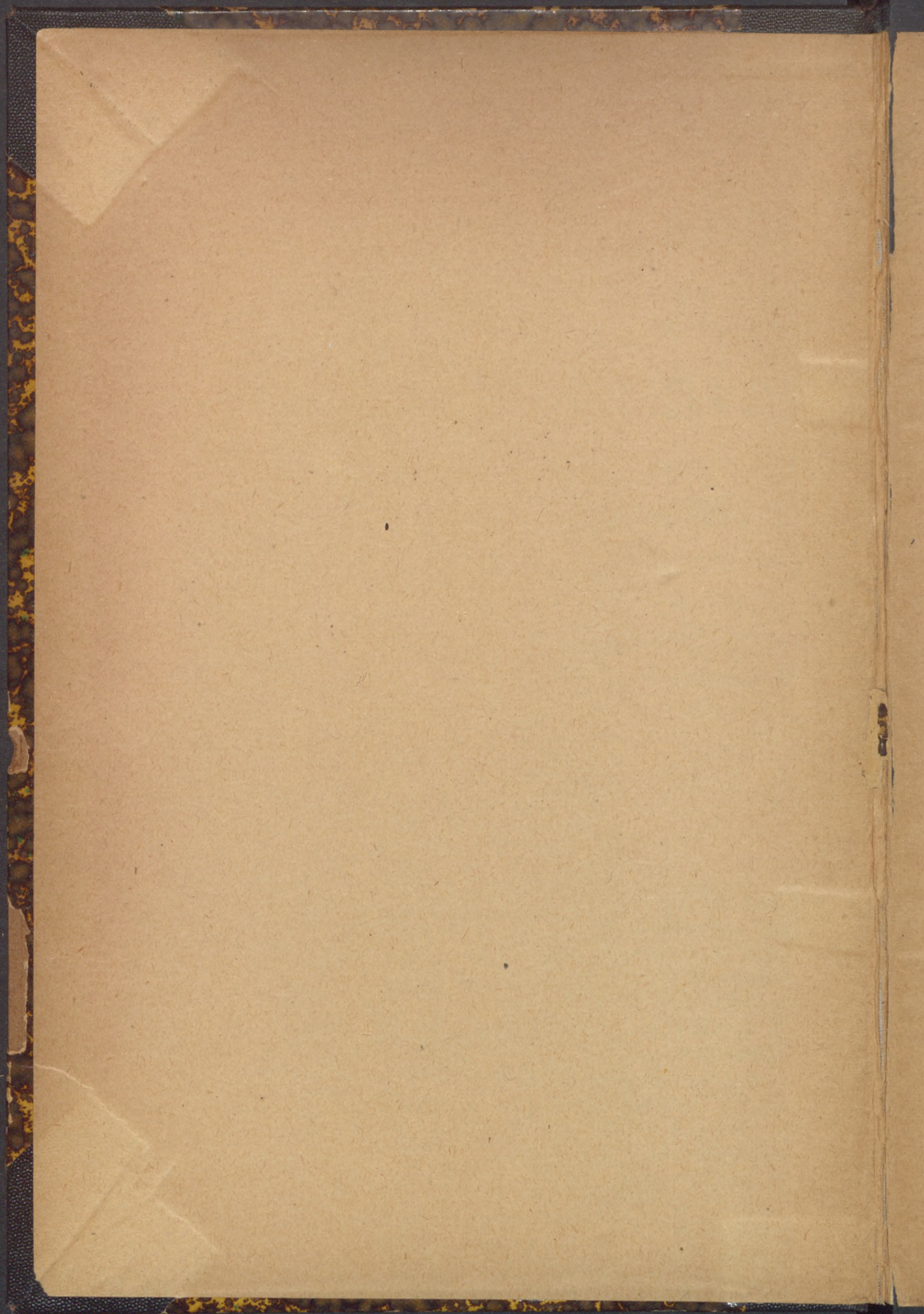
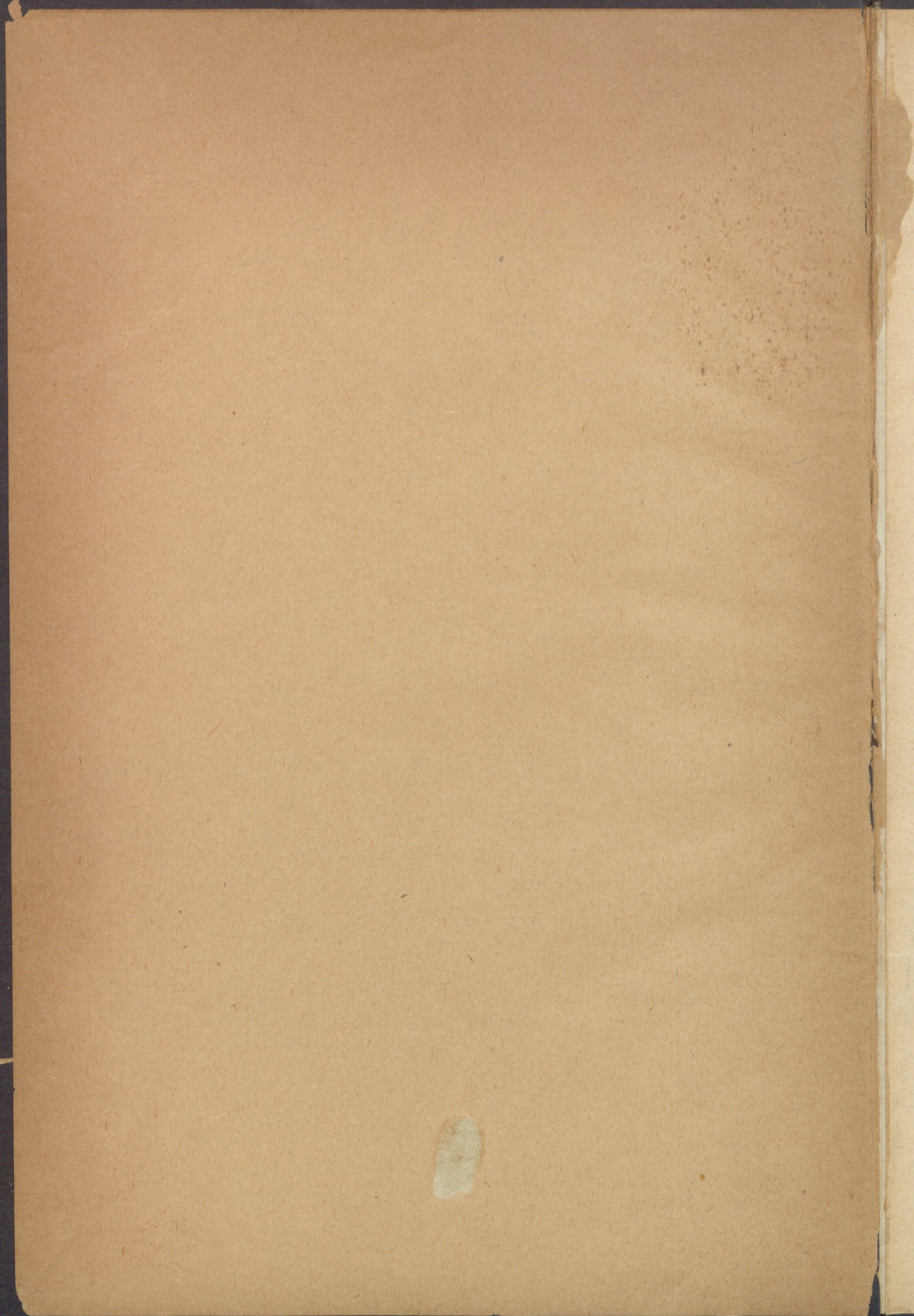

274130

VERES PÁLNÉ SZÜL. BENICZKY HERMIN
és
GRÓF TELEKI SÁNDORNÉ SZÜL. TELEKI JOZEFIN
GRÓFNŐ

EMLÉKEZETE.

Az «Országos Nőképző-Egyesület» emlékünnepelei

38 fo.
ÖSSZEÁLLÍTOTTA

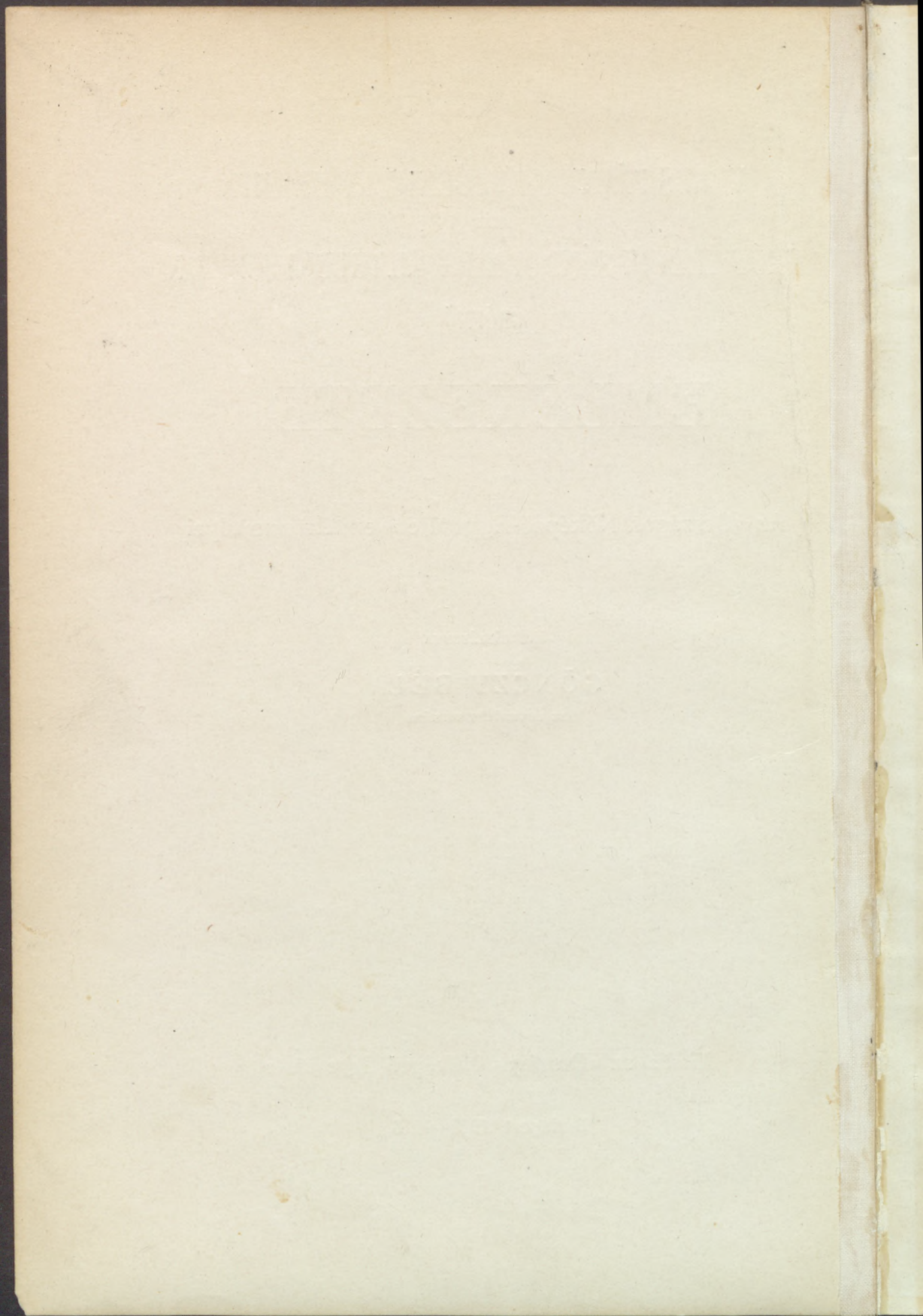
GÖNCZY BÉLA

AZ EGYESÜLET TITKÁRA

Kiadja az «Országos Nőképző-Egyesület»

Budapest, 1915—1916

Köteles példány
FRANKLIN-TÁRSULAT

VERES PÁLNÉ SZÜL. BENICZKY HERMIN
ÉS
GRÓF TELEKI SÁNDORNÉ SZÜL. TELEKI JOZEFIN
GRÓFNŐ

EMLÉKEZETE.

Az «Országos Nőképző-Egyesület» emlékűnnepélyei

ÖSSZEÁLLÍTOTTA

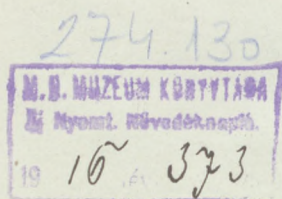
GÖNCZY BÉLA

AZ EGYESÜLET TITKÁRA

Kiadja az «Országos Nőképző-Egyesület»

Budapest, 1915—1916

~~Ért.~~
~~2700 Ft.~~

TARTALOM.

ELSŐ RÉSZ.

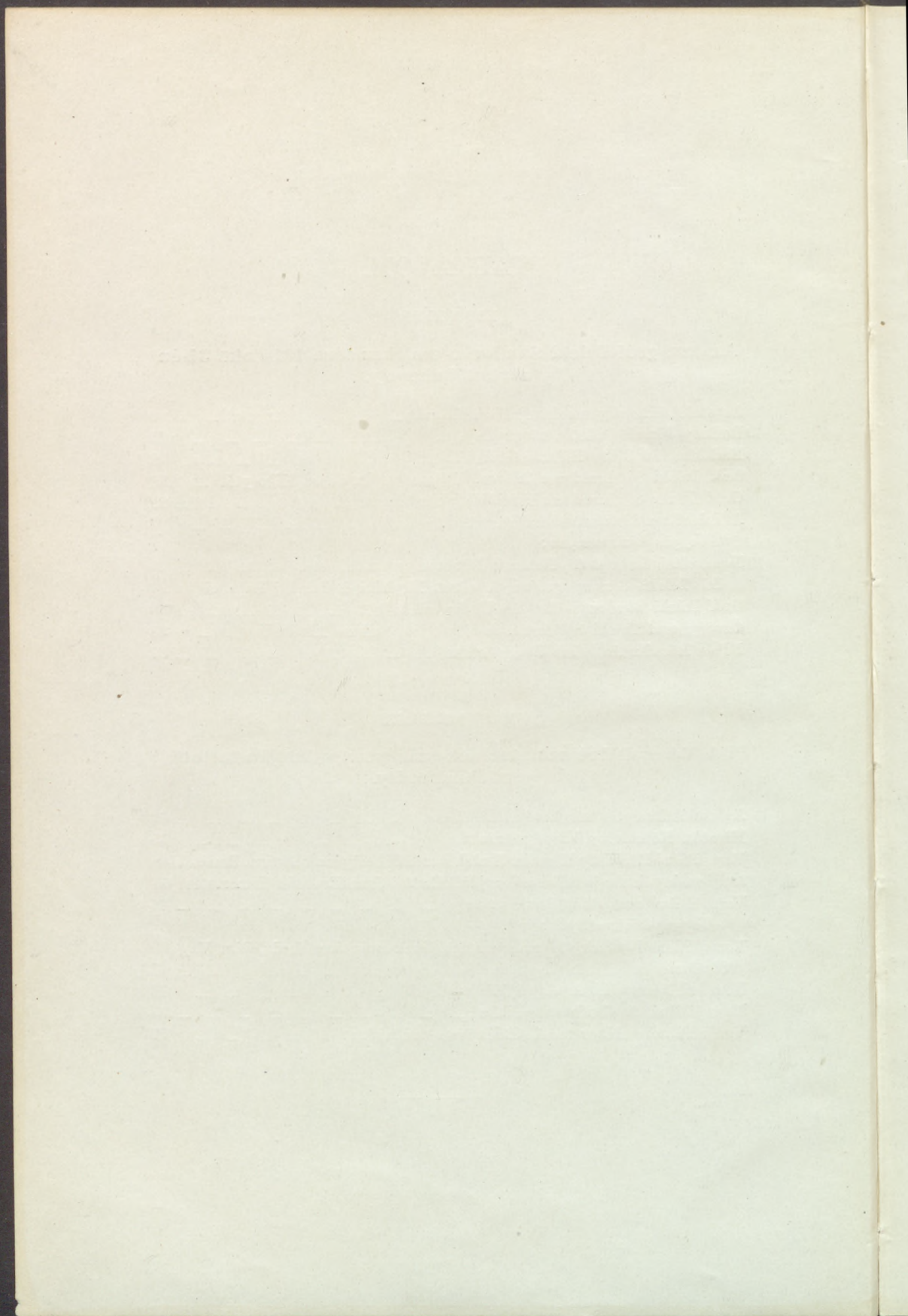
Az özv. gróf Teleki Sándorné emlékezetére 1915 okt. 31-én tartott ünnepély.

	Lap
Az emlékünnepele meghivója és műsora	9
Rudnay Józsefné elnöki megnyitója	11
Emlékbeszéd Csiky Kálmánnétól	12
Gróf Teleki Sándorné emlékezele. Költemény dr. Szász Károlytól	18
Gróf Teleki Sándorné emléktáblájának szövege	22
A Teleki-család köszönő irata	23
<i>Vegyes közlemények:</i>	
Nőnevelési Szemle. A «Nemzeti Nőnevelés» tudósítása	24
Széki Teleki Sándor grófné. A «Prot. Egyházi és Iskolai Lap» cikke	26
Gróf Teleki Sándorné. Az «Az Ujság» cikke	30
Özvegy gróf Teleki Sándorné. A «Budapest» cikke	33
Fehér Rózsák. Az «Esti Ujság» cikke	37

MÁSODIK RÉSZ.

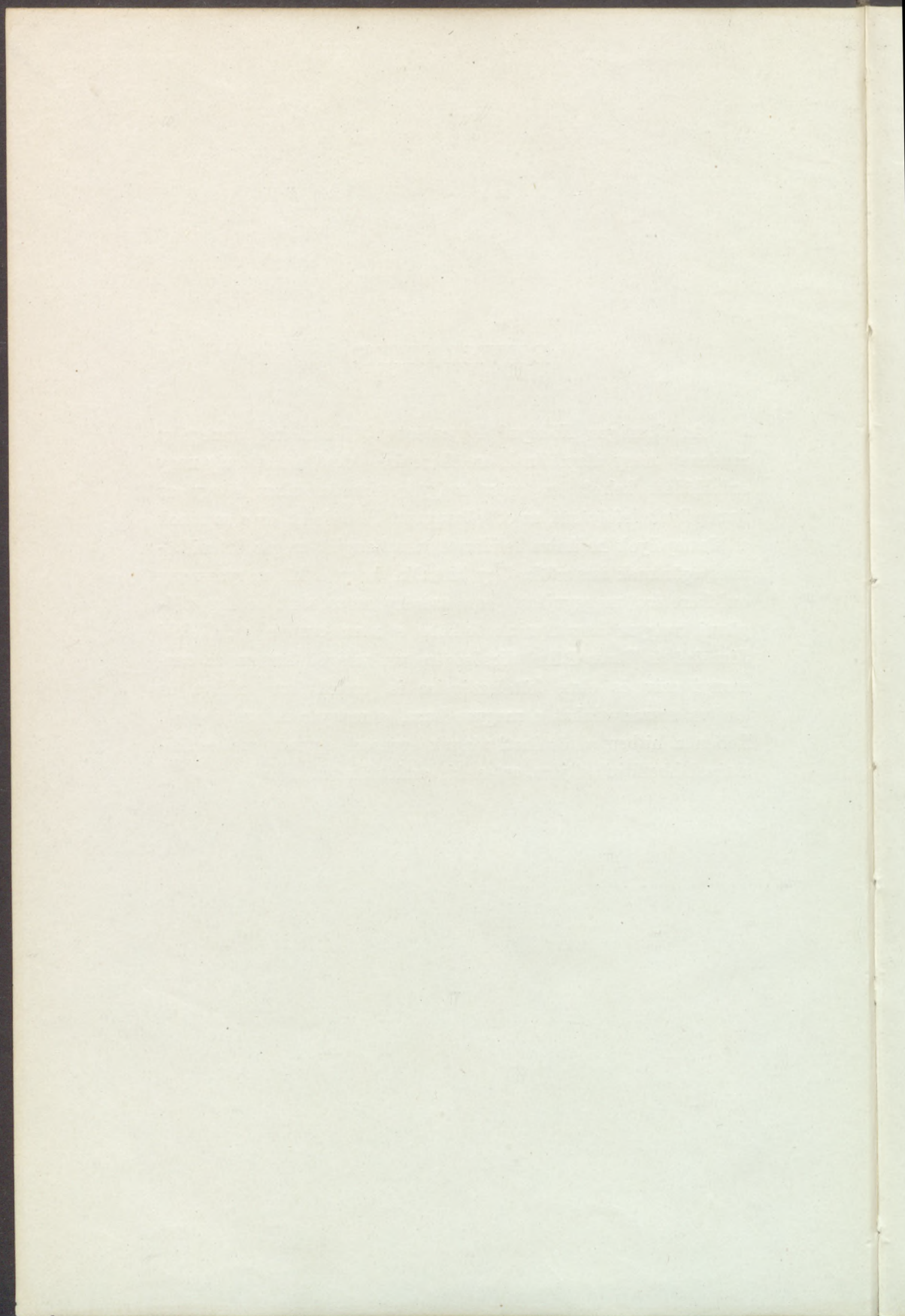
A Veres Pálné születésének százéves fordulóján tartott emlékünnepele.

Az emlékünnepele meghivója és műsora	43
Hivatás. Költemény Várady Antaltól	45
Veres Pálné Beniczky Hermin. Emlékbeszéd Sebestyénne Stetina Ilonától	48
A tudományok abc-je. Allegorikus játék Tordai-Grail Erzsitől. (Ismertetés)	64
Veres Pálné emléktáblájának szövege	66
<i>Vegyes közlemények:</i>	
Veres Pálné Beniczky Hermin születésének száz éves fordulóján. Vay Sándortól	67
Nemzeti Nőnevelés. A «Pesti Hirlap» cikke	73
Veres Pálné. A «Budapest» cikke	75
Veres Pálné emlékezele. A «Budapest» tudósítása	77

BEVEZETÉS.

Az Országos Nőképző Egyesület 1915-ben két ünnepélyt rendezett nagy alapítóinak emlékezetére. Mind a kettő oly nagy érdeklődést keltett az egész magyar társadalomban, hogy az ünnepélyek lefolyását, az ott elhangzott beszédeket és a sajtónak az ünnepélyek hatására felidézett visszhangját megörökíteni köteletségünknek ismertük. Úgy hisszük, hogy a két nagyasszony emlékezetére meggyújtott eme szerény mécsesünk be fog világítani magyar asszonyaink lelkébe s nem csupán gr. Teleki Józsefné és Veres Pálné dicsőségére vet világot, hanem az asszonyi szív és elme kötelességeire is, cselekvésre indítva és tanítva asszonyainkat a magyar haza, a magyar nemzet javára. Ebben a hitben a történeti tények egyszerű egymás mellé állításával bocsátjuk útjára ezt a kis emlékfüzetet.

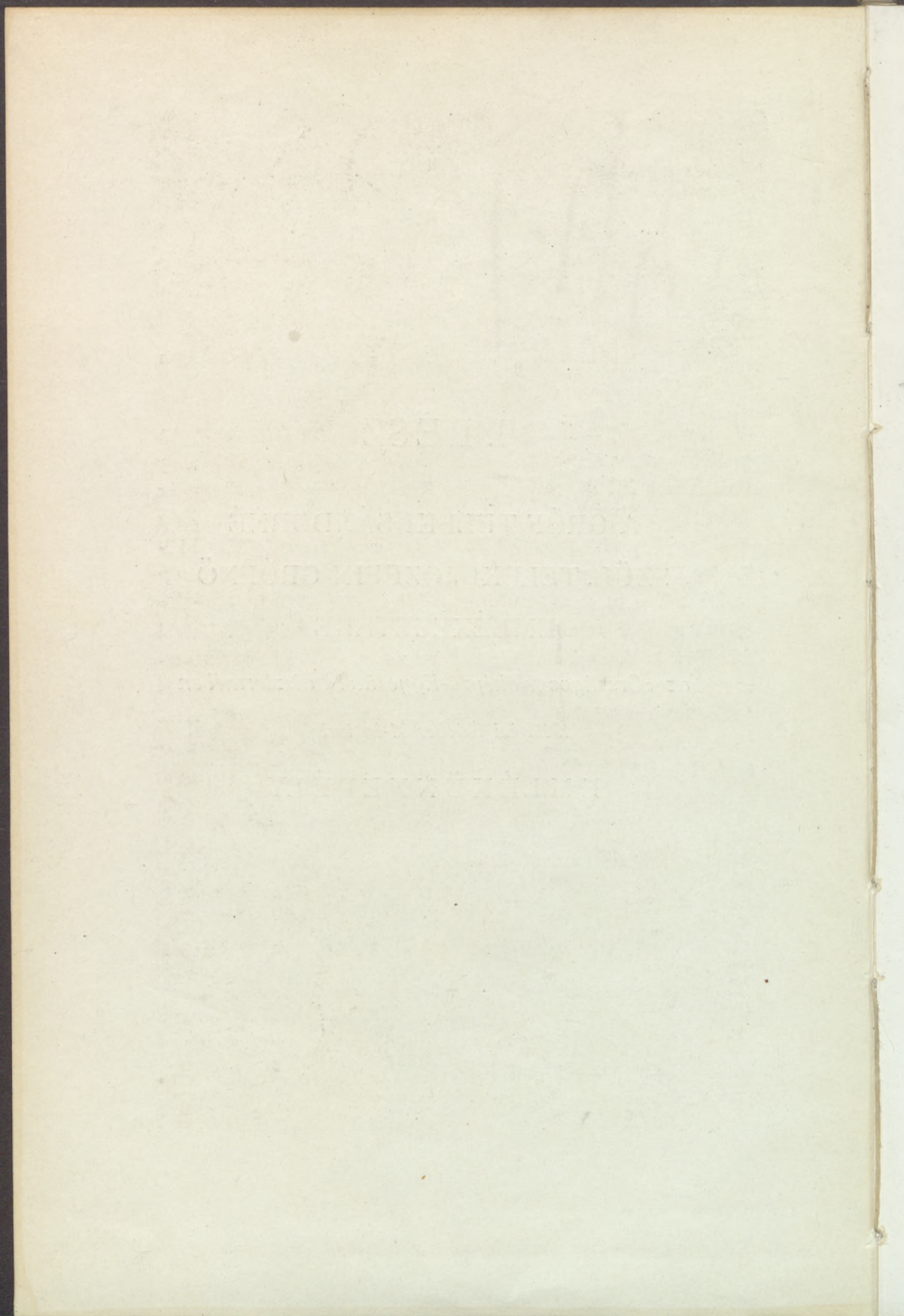
I. RÉSZ

A GRÓF TELEKI SÁNDORNÉ SZÜL. TELEKI JOZEFIN GRÓFNŐ EMLÉKEZETÉRE

az «Országos Nőképző-Egyesület» dísztermében

1915. évi október 31-én tartott

EMLÉKÜNNEPÉLY

Frö fru Teleki Lúdvig

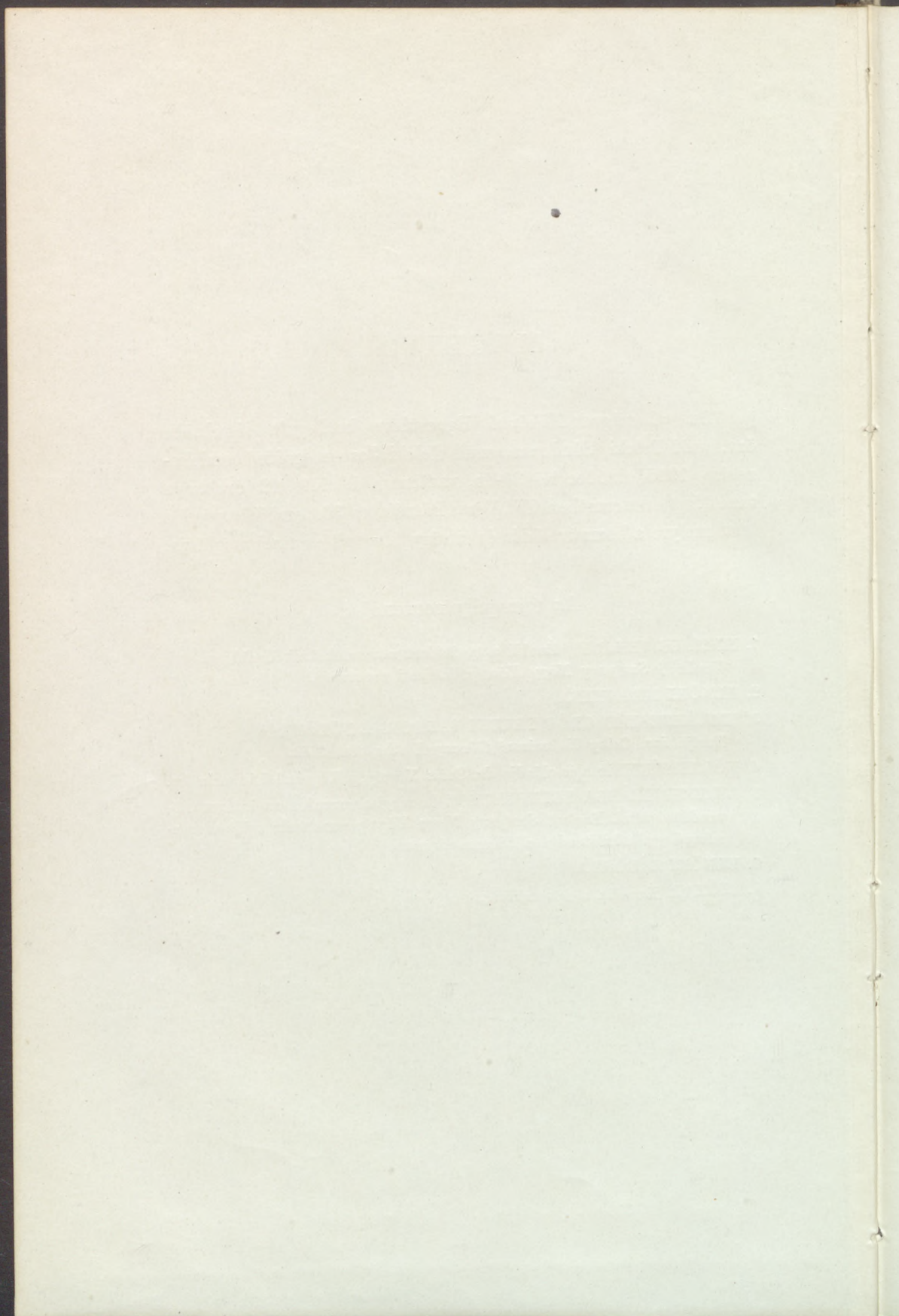

MEGHIVÓ.

Az «Országos Nőképző Egyesület» boldogult díszelnöke
özv. gróf Teleki Sándorné, szül. Teleki Jozefin grófnő emléke-
zetére 1915 október hó 31-én, vasárnap délelőtt 12 órakor a
tanintézet disztermében (IV., Veres Pálné-utca 36.) *emlékünnepe*lyt
tart, melyre a közművelődés és tanügy barátait ezennel meghívja.

Az ünnepély sorrendje:

1. HYMNUS. (Erkel F.) Énekli a tanintézet növendékeinek énekkara.
Vezényli *Szotyory Nagy Károly*, intézeti zenetanár.
2. ELNÖKI MEGNYITÓ.
3. EMLÉKBESZÉD GRÓF TELEKI SÁNDORNÉ FÖLÖTT.
Tartja özv. *Csiky Kálmánné Gönczy Etelka*, társelnök.
4. KÖLTEMÉNY. Írta és előadja *dr. Szász Károly*, a Képviselőház alelnöke.
5. AZ EMLÉKTÁBLA LELEPLEZÉSE és megkoszorúzása az intézet nö-
vendékei által. Ezalatt *Szotyory Nagy Károly* zenetanár saját szerze-
ményű gyászdalát adja elő harmoniumon.
6. ELNÖKI ZÁRÓSZÓ.
7. SZÓZAT. Éneklik a növendékek.

RUDNAY JÓZSEFNÉ ELNÖKI MEGNYITÓJA.

Mélyen tisztelt Ünneplő Közönség!

Itt e helyen, hol most egybegyűltünk, hogy hódolatteljes tisztelettel meghajtsuk az elismerés zászlaját dicső emlékü diszelnökünk, özv. gróf Teleki Sándorné elévülhetetlen érdemei előtt, felemelő érzéssel üdvözlöm az általa annyira szeretett családjának tagjait, valamint hazánk kormányának, a törvényhozás mindkét házának, az Akadémia, Kisfaludy- és Petőfi-Társaság és számos, Nőegyesület nagyérdemű képviselőit, és hazánk oly sok kiválóságát.

Ez a jelenség biztatást és erős hitet nyújt nekünk aziránt, hogy ha majd egészen kidől is a régi gárda, lesznek, kik a dicső megalapítók művét tovább fogják fejleszteni. És ha a nők ősanyáink puritán szellemében neveltetve, hűségesen ápolni fogják a házi tűzhely Vestatüzét, akkor a hazafias szellemben vezetett nőnevelésről el lehet majd mondhatni, hogy az: «Erős várunk nekünk.»

Ezennel megnyitom a kegyelet mai ünnepét és felkérem Csiky Kálmánné Gönczy Etelka társelnököt, legyen szives emlékbeszédét megtartani.

EMLÉKBESZÉD GRÓF TELEKI SÁNDORNÉ FÖLÖTT.

Irta és tartotta *özv. Csiky Kálmánné Gönczy Etelka*, az Egyesület társelnöke.

Emlékünnepélyre Gyűlt Tisztelt Közönség!

A csendes ősz sárguló falombjai, hulló falevelei önkéntelenül is az elmúlás gondolatát ébresztik lelkünkben, amikor a pihenőre vágyó természet képét az emberi élet örök nyugalomra térésével hasonlítjuk össze!

Ilyenkor emlékezetünkbe idézzük azoknak szellemét, akik ez évben költöztek el tőlünk szebb hazába és akiknek már csak megdicsőült alakja lebeg lelki szemeink előtt!

Az «Országos Nőképző-Egyesületet» az 1915. év kezdetén súlyos csapás érte, amikor január 21-én elvesztette dicső, nagyszellemű díszelnökét, társalapítóját, *özv. gróf Teleki Sándorné, Teleki Jozefin grófnőt*, ki elhunytával pótolhatatlan űrt, vesztességet hagyott hátra, nemcsak egyesületünk, de nemzeti kultúránk életében is!

Most, midőn a mai napot az Ő drága emlékezetének szenteljük, a fájdalom érzése mellett hassa át lelkünket a hálának az a boldog érzése, hogy Ő a mienk is volt, élete nagy részét, bölcs tudása, fenkölt szelleme kincseit az Országos Nőképző-Egyesület magasztos céljainak megvalósítására szentelte.

Emlékezzünk e napon, mely megdicsőült Nagyasszonyunk születésének évfordulója — az elhunyt fölött érzett gyász és fájdalom viszhangjai mellett, áldásos életpályájának, szellemi működésének hátrahagyott dús tárházáról. Így válik emlékezésünk reménnyé, mert érezzük, hogy Ő nem hagyott el bennünket,

hanem példájával fennmarad örökké és távozó alakja «Éltető eszmévé finomul».

*

A mult század derekán nagy átalakulás, szellemi újjáébredés évtizedeit élte hazánk. A nagy eszmék, melyeknek megvalósítása szebb kor eljövételét biztosította nemzetünknek, nagy embereket teremtettek, akik lelkesedve küzdöttek hazánk boldogságáért s belátva nemzeti elmaradásunkat, az üdvösségre vezető utakat bölcsességükkel megjelölték.

Ilyen nagy magyar főrangú család tagjaként nőtt fel Teleki Jozefin grófnő, a nagyhirű gróf Teleki Domokos leánya, az erdélyi gernerjeszei Teleki-kastélyban. Már gyermekkorában magába szívta a lángoló hazaszeretetet, hiszen mint 10 éves kis leány hallott a 48-as eseményekről; élénk, de komoly természete mindent megjegyzett s az akkori állapotok mély nyomokat hagytak hátra gyöngéd lelkületében!

A hazafiassággal párosult nagy vallásossága, melyben szülei nevelték s az igaz hit, Istenben bízni tudás, gyöngéd szeretet családja és embertársai iránt s erős akarat valamely cél eléréséhez, jellemezték a fejlődő gyermek egyéniségét.

Páratlan szellemi tehetségeinek fejlesztéséhez hozzájárultak néhai Gyulai Pál volt tanárának kiváló oktatásai, melyeket a legnagyobb érdeklődéssel sajátított el Jozefin grófnő.

Csakhamar azonban a viruló szép 18 éves leánykát gróf Teleki Sándor pestmegyei nagybirtokos nőül véve, el kellett hagynia Erdélyt és a gyömrői grófi kastély nagyértékű úrnőt, az egész vidék pedig nemesszívű őrangyalt nyert gróf Teleki Sándornéban.

És megmutatta Jozefin grófné, hogy milyennek kell lennie a magyar nőnek; mert Ő dísz, öröme, lelke volt a családi életnek, támasza és igazi felesége férjének, nevelője gyermekeinek, példányképe az erénynek és jó erkölcsöknek, takarékos vezetője a háztartásnak, ura kötelességeinek s áldása mindazoknak, kik hozzá fordultak nehéz napjainkban; mindenkor pedig terjesztője

a magyar szellemnek és nyelvnek, ápolója az igaz értékkel bíró nemzeti jellemtulajdonoknak, letéteményese a tiszteletreméltó régi hagyományoknak, de amellet lelkes híve az okos társadalmi haladás eszméinek, büszke saját méltóságára, szerény mások megítélésében, bátor a világ küzdelmei közt, alázatos Isten előtt!

Ilyen gyönyörű jellem birtokában nem csoda, ha nagyon boldog életet élt szépszámu családja körében; de nem feledkezett meg boldogsága és meleg otthoni környezetében sem hazafias kötelességeiről. Élénk érdeklődéssel kísérte a kibontakozó alkotmányos élet felújulását s azon munkásságot, mellyel a nemzet erői a tevékenység minden terén megindultak, pótolni a multak mulasztásait és lerakni a jövő virágzás alapjait!

És amikor nagyszellemű Veres Pálné, Beniczky Hermin nagyasszony, 1867-ben először mondá ki a szót, hogy a nők képeztetése el van hanyagolva hazánkban és azt az eszmét, hogy e hiányon elsősorban maguknak a magyar társadalom művelt hölgyeinek kell segíteni: akkor a gyömrői kastély Úrnőjének szívében is lángralobbant a hazafias érzés, hogy cselekednie kell a magyar nőnevelés érdekében.

Úgy, hogy mikor Veres Pálné, magasztos eszméjével, az alakítandó Nőképző-Egyesület tervével felkereste és segítőtársul felszólította gróf Teleki Sándornét, a gyömrői nagyszellemű grófné már szintén kész tervvel fogadta rokonlelkű társát. Az Ő célja az volt, hogy Veres Pálné eszméjét minél szélesebb körben terjessze s az eszmének megnyerje ama főrangú társadalom tagjait, akik eddig leánygyermekük neveltetését külföldi gouvernantok kezeibe tették le s ezáltal, ha nem is ölték ki a gyermek lelkéből a magyar érzést, legtöbbször letörülték annak zománcát; s hányszor tették közönyössé a legszentebb nemzeti érdekek iránt éppen a nőt, ki pedig azoknak leghivatottabb ápolója lenne!

Így egészítette ki egymás munkásságát a két nagyasszony s azzal a lelkes erővel, mely csak nagy alkotóknak adatott, egyekké lettek mindvégig a nehéz munkában, küzdelemben. Csak-

hamar, még ugyanazon évben — ha kicsiny, de lelkes úrinők gárdájával — megalapítják az Országos Nőképző-Egyesületet, melynek vezéreivé lettek.

De nem akarom e dicső munkának eseményeit és sikereit vázolni; hiszen a majd félszázados mult beigazolta és fényesen koronázza a nagy eszme diadalait, örömeit! S hányan vannak az országban szerte-szét — többen már az élet delén túl — akik a valósággá vált eszme gyümölcsét élvezik s jellemök és szívök nemesedésének tudatában és érzetében hálával gondolnak vissza arra az intézetre, mely a két nagy alapító teremtménye!

De nemcsak a munkában, fáradozásban, hanem a dicsőség örömeiben is együtt osztozott a két nagyasszony, mikor 1893-ban az egyesület negyedszázados fennállását és az alapvetőknek dicső munkásságát méltó keretben ünnepelte az egész ország. És mikor áldottemlékű királyasszonyunk, Erzsébet három ízben is kiöntette látogatásával egyesületünket.

Sajnos, ezek után pár évre Veres Pálné örökre itt hagyta az élők sorát s akkor az Egyesület egyhangúan gróf Teleki Sándorné kezébe tette le annak vezetését; Ő pedig igaz, erős akarral, finomlelkületű tapintattal vállalta magára az elnöki kormányzást, mely alatt elértük a 40 éves jubileumot is.

Az Országos Nőképző-Egyesületen kívül a «Magyar Vöröskereszt-Egyesület» egyik megalapítója is volt gróf Teleki Sándorné. Megnyitotta az akkor még idegenkedő szíveket a nemes-célú intézmény előtt. Lelkes gyűjtésekkel segítette az országos egyesületet diadalra jutni és hosszú időn át volt vezető alelnöke.

Majd a Protestáns Árvaház megalakulásával az ország árváinak is édes anyjává lett az erőslelkű nagyasszony, aki legjobban átérezte a szegény árvák sorsát: hiszen korán elvesztvén szerető férjét, hét kis árvájának gondos ápolása, nevelése egyedül az Ő vállaira nehezedett.

A gondviselés megáldotta szerető anyai szívének varázsa mellett bölcs, férfias tulajdonokkal is, a gyömrői birtokát mintaszerű intézkedései szerint kezelték, kiszolgáltatni soha nem hagyta magát semmiben. Legnagyobb boldogsága családi körén

kívül az volt, ha jót tehetett másokkal. «Önmagáról megfeledezve, másokat boldogítani volt életéje, jót tenni öröme» — írta róla egyik családtagja e jellemző emléksorokat.

De jó szívének cselekedeteiért Isten méltóképen jutalmazta, a fájdalomtól megóvta nemesen érző lelkét; gyermekei, unokái, sőt dédunokái rajongó szeretettel vették körül legdrágább kincsüket! És mindenki, aki csak egyszer találkozott is vele, a legmélyebb tisztelettel, szeretettel ragaszkodott hozzá, mert valami csodás vonzóerő volt nemes egyszerűségében, nagy szellem-től sugárzó megjelenésében.

Nagy horderejű munkásságáért Ő Felsége az I. osztályú Erzsébet-renddel tüntette ki; majd a belső titkos tanácsosi cím adományozásával, ami nőknél igen nagy ritkaság.

De Ő ezek után is megmaradt puritán egyszerűségében, gyöngéd lelkületét vonzotta a természet sokféle szépsége; mégis legjobban szerette csöndes gyömrői otthonát, virágait és ott szerette maga köré gyűjteni családjá tagjait. Gyömrőn ünnepelték megható, meleg szeretettel 1908-ban, családi körben 70 éves születésnapját a nemes grófnénak.

Azonban 1910-ben, érezve testi erejének lankadását, az Egyesületünk legnagyobb fájdalmára, lemondott elnöki tisztségéről. Fájt az a tudat, hogy Őt távozni látjuk; de átéreztük, hogy fárasztó munkássága után megérdemli a pihenést. Ekkor az Egyesület örökös díszelnökévé választotta; Ő pedig nem szünt meg továbbra sem érdeklődni az Egyesület élete iránt, sőt akár-hányszor bölcs tanácsaival támogatta ügyeinket.

Erős lelke a legutóbbi évben sem hagyta el. A háború kitörésekor családjából heten állottak a haza szolgálatába; bár aggódó szíve féltette a veszélytől mindegyiket, mert rajongásig szerette őket, mégis büszke volt erre. Hiszen a családi életnek központja az anya keble, melyben minden gond és baj összefut és amelyből minden orvoslásnak ki kell indulnia. Honnan nyerjen e szerepéhez támaszt és biztatást, hanemha a hit erejéből, mely nélkül a női kebel olyanná lesz, mint a kialudt tűzhely.

Ő is imába zárta forró kérését Istenhez, hogy óvja meg

szeretteit és hazáját minden bajtól. Dolgos kezecskéivel még utolsó napjaiban is szorgalmasan kötötte katonáinknak a meleg hósapkákat!

Mikor egyik rokonának fiát elvitték a hareba, Ő ezt megtudva, következő sorokat írta az apának: «Majd, ha csüggedsz, gyere el hozzám, megvigasztallak, mert én erős vagyok!»

Lelke erős volt, de hajlott kora és a napról-napra megújuló háborús izgalmak megtörték testi erejét; és alig félév elteltével — fegyvereink fényes diadalait már nem tudva bevárni — elköltözött nagy szelleme a szebb hazába!

★

Ápoljuk és öleljük keblünkre áldottemlékü elnökünk gróf Teleki Sándorné Teleki Jozefin grófnő nagy szellemét; állítsuk azt föl utánzandó például, eszményül leányaink és növendékeink számára, hogy ők is igyekezzenek azokat magukviseletében és életelveikben valóságra váltani és majd átörökíteni a jövőnk kor leányaira.

Örök dicsőség és hálával adózzunk a nagyasszony emlékének; fenkölt alakja sugározzék vissza az idők távolán keresztül is, példányképül késő nemzedékeknek!

★

Elnök: Most pedig felkérem Szász Károly urat, a képviselőház alelnökét, szíveskedjék «*Özv. Gróf Teleki Sándorné emlékezte*» című költeményét előadni.

GRÓF TELEKI SÁNDORNÉ EMLÉKEZETE.

Irta és előadta *dr. Szász Károly*, a képviselőház alelnöke.

Visszhangul ágyuk, fegyverek zajára
— Melytől most föld és égbolt szinte reng —
Világ négy táját hir szárnyán bejárva
A magyar névnek dicsősége zeng.
Kiknek hazánkért ömlik drága vére:
Fény s áldás szálljon hőseink nevére!
De hogyha rólok szólunk, s áldjuk őket —
Oh, ne feledjük el a magyar nőket!

Anyák — kik hőseinket nevelétek,
Testvérek — kik rájuk hatottatok,
Ménasszonyok — együtt érezve vélek,
S ti hitvesek — kik lelkek voltatok,
Áldást az Ég reátok is fakaszson
Sok jó magyar lány, sok hűséges asszony!
Mert hogy van bennünk bátorság, erő —
Az nagy részben nektek köszönhető.

És sok-sok áldás szálljon mindazokra,
Kik neveltek — magyar nők — titeket! . . .
A legnagyobbnak kőbe vésve szobra,*
S szivünkben róla hű emlékezet.

* *Veres Pálné* szobra a budapesti Erzsébet-téren.

S ki gondjának felét magadra vetted,
 Eszményeit megértéd és követted,
 Majd élire állottál seregének —
 Oh, hadd szárnyaljon most *feléd* ez ének!

Nőink lelkének dús bányája mélyén
Vas és *arany* termett mindég elég —
 A magyar asszony sok dicső erényén
 Bámult s okult oh számos nemzedék.
 De az arany salakkal volt keverve,
 Nem volt a vas sem finoman kiverve.
 Hogy szinarany legyen s erős acél:
 Ez volt — nagy nők — előttetek a cél!

A cél magos volt, — ámde azt elérni
 Volt lelketekben akarat s erő.
 S ha a jelent multtal kell összemérni,
 Sok munka s érdem tűnik im elő.
 Tanítatok s neveltétek a nőket,
 Jól munkált földön tisztamag-vetőket.
 A mag kikelt — s Istennek háladás:
 Mily örömteljes, gazdag aratás!

Titkát keresve e fényes sikernek,
 Nagy ünnepeltünk, gondoljunk te rád:
 Ki érzést s eszmét — mik szivedbe keltek —
 Önzetlenül mind másnak áldozád.
 Nagy nemzetséged méltó sarja voltál,
 Házadban mindég füstölgött az oltár, —
 Szép, jó, igaz — mind kedves volt neked,
 Megérdemled hát ezt az ünnepet!

Te megmutattad — fényes példaképen:
 Igazi nő hogy ossza meg magát,

Hogy a közért is munkáljon serényen,
 És még se lássa hijját a család.
 Érzéseid legdrágább gyöngye mind
 Tiéidé volt, természet szerint,
 De lelked kincse dús feleslegét
 Nagy boldogan a köznek szenteléd.

Ám ezt a drága kincset így elosztva —
 Oh, nem lettél-e tenmagad szegény?
 Nem, nem történt meg az még, hogy kifosztja
 Nemes gazdáját a jótétemény.
 Ki földi s lelki kincsét másnak adja:
 A legnagyobb jutalmat maga kapja;
 Mert drágább kincs e földön lehet-e:
 Mint a jótettnek édes érzete?!

Ez érzésből oh sok jutott ki részül
 — Ki annyit küzdél, fáradszál — neked!
 Láttuk, kezéd már új munkára készül,
 A régit bár csak még most végezed.
 Jótékonyság, egyházi s társas élet,
 Egyformán vonzott s lelkesíte téged —
 De közteren mi kedvenced vala:
 Az ez a kör és ez az iskola!

Innét került ki annyi sok derék nő
 — Sok munkás kéz, sok buzgó hű kebel —
 Ki ma szívében, a te messze fénylő
 Szellemképedre nézvén, ünnepel.
 És látva a te jóságos kezéd',
 Mely most is hat még, munkál és vezet:
 Áldásért esdnek — buzgón, lelkesedve —
 Haló porodra, élő szellemedre!

Hozzád hasonló nő míg lesz e honban,
E nemzet addig bizton fennmarad —
Mert tarthat-é fenn népet bármi jobban,
Mint *szeretet, hit, erkölcs, akarat*?!
Új lángok gyulnak oltárod tüzésél,
S míg négy folyónk partjánál magyar nép él:
Emléked addig nem lesz semmivé,
Áldott marad neved — *Telekiné!*

Elnök: Következik az emléktábla leleplezése és megkoszorúzása; amaz emléktábláé, melynek feliratát Rákosi Jenő aranytolla írta meg; melyen márványba vésett szavak fogják hirdetni az utókornak a mi felejthetetlen, örökös díszelnőkünk áldásteljes munkásságát és gazdag érdemeit.

A FEKETE MÁRVÁNYTÁBLA FELIRATA.

(Szövege *Rákosi Jenő*-től.)

AZ ORSZÁGOS NŐKÉPZŐ EGYESÜLET
ÁPOLJA, ŐRZI,
E MÁRVÁNYLAP CSAK HIRDETI
DÍSZELNÖKE
GRÓF TELEKI SÁNDORNÉ
SZÜL. TELEKI JOZEFIN GRÓFNŐ
ÁLDOTT EMLÉKÉT.

MAGYAR LEÁNYOK NEMZEDÉKEI
ITT ÁLLJATOK MEG IM' E KŐ ELŐTT;
A DRÁGA NÉV, MELY RÓLA LERAGYOG,
VÉSŐDJÉK LELKETEKBE S ÉLJEN OTT
EMLÉKE ÖRÖK ÉLETET
MAGYAR NŐKNEK, MAGYAR SZIVÉBEN!

MDCCCXV. OKTÓBER 31.

Elnök: És most őszinte köszönetet mondok Csiky Kálmánné társelnöknek, Szász Károly és Rákosi Jenő uraknak, valamint Szotyori Nagy Károly tanár úrnak, kik szívesek voltak közreműködésük által, boldog emlékü díszelnökünk iránt érzett hálás kegyeletünk lerovásához, oly magasztos módon hozzájárulni.

Végül a kegyeletes ünnepélyt bezárva, köszönetet mondok még tisztelt vendégeinknek szíves megjelenésükért.

A TELEKI-CSALÁD KÖSZÖNŐ IRATA.

Mélyen tisztelt Elnökség!

Mint családunk legidősebb tagja kötelességemnek tartom hálatelt szívvél köszönetet mondani azon lélekemelő emlék-ünnepély rendezéséért, melyet boldogult édes anyám az egylet volt díszelnökének emlékére a mélyen tisztelt elnökség rendezett. Mi, kik legtöbbet veszítettünk, tudjuk nagyon jól, mily szeretettel és odaadással csüggött boldogult édes anyánk egy hosszú életén át az Országos Nőképző-Egyesület felvirágoztatásán s hogy ily megható és lélekemelő módon méltóztattak emlékét megörökíteni, örök hálára kötelez mindannyiunkat.

Fogadják érte úgy a magam, mint többi testvéreim, valamint egész családuknak igaz mély szívből jövő köszönetét, mellyel maradtam a mélyen tisztelt Elnökség

Révbér, 1915 nov. 4-én

igaz mély tisztelője
Gr. Teleki Gyula s. k.

NÖNEVELÉSI SZEMLE.

A «Nemzeti Nőnevelés» 1915. évi nov. füzetéből.

Gróf Teleki Sándorné emlékezete. Az Országos Nőképző-Egyesület október 31-én nagynevű diszelnökéhez és saját hagyományaihoz méltó szép emlékünneppel áldozott gróf Teleki Sándorné nemes emlékezetének. Az ünnepet az intézet disztermében rendezték, mely csaknem egy fél századon át tanuja volt gróf Teleki Sándorné buzgó munkásságának. A terem az érdeklődők nagy számához képest szűknek bizonyult ugyan, de multjánál fogva nagyban hozzájárult az ünnepség melegségéhez és emelkedett hangulatához. Az ünnepélyt gróf Tisza István miniszterelnök is kitüntette megjelenésével. Ott voltak a Teleki-család tagjai, gróf Teleki József titkos tanácsos vezetésével, gróf Khuen-Héderváry Károly a feleségével, Teleki Margit grófnővel, Jankovich Béla vallás- és közoktatásügyi miniszter, Darányi Ignác, Wlassics Gyula, Berzeviczy Albert és Zsilinszky Mihály titkos tanácsosok, Illosvay Lajos kultuszminiszteri államtitkár, Molnár Viktor volt államtitkár, báró Szalay Imre a Nemzeti Múzeum igazgatója, Dessewffy Arisztid, Klauzál Gábor min. tanácsos, Beöthy Zsolt a tudományegyetem rektora, Rákosi Jenő, gróf Festetics Géza alpolgármester; a Protestáns Árvaház kiküldöttje: Kovácsy Sándor elnök; a kecskeméti jogakadémia képviselőjeként Csekey István jogtanár; Maros-Vásárhely nevében Deák Lajos tanfelügyelő; a miskolci Fillér-Egylet nevében báji Patay Gyuláné és gróf Haller elnökök; a Mária Dorothea-Egyesület képviselőjeként Herich Károlyné; a Lorántffy Zsuzsánna-Egylet nevében Szilassy Aladárné, Szeőts Farkasné és még sokan mások.

Az ünnepet a Himnusz nyitotta meg, amelyet az intézet növendékeinek énekkara adott elő szotyori Nagy Károly vezetésével. Rudnay Józsefné Veres Szilárda elnöknő megnyitó beszéde után özvegy Csiky Kálmánné született Gönczy Etelka társelnök mondott emlékbeszédet néhai özvegy gróf Teleki Sándornéről, gyönyörű szavakban jellemezve őt, mint nemesszívű asszonyt, lelkes honleányt és a magyar nőnevelés nagynevű úttörőjét. Szász Károly a képviselőház alelnöke elszavalta gróf Teleki Sándorné emlékezetére írt gyönyörű ódáját, mit az intézet disztermének falán gróf Teleki Sándorné emlékezetét megörökítő márványtábla leleplezése követett. Rudnay Józsefné zárószava és az intézet növendékei által előadott Szózat rekesztette be a kegyeletes ünnepet.

SZÉKI TELEKI SÁNDOR GRÓFNÉ.

1838—1915.

A «Prot. Egyházi és Iskolai Lap» 1915. évi 5-ik számából.

Eltemettük, eláldottuk, elsirattuk január 23-án a gyömrői nagyasszonyt. Most emlékezzünk róla.

Erdélyben, Gernyeszeg ősi kastélyában született 1838. évi október 20-án. A fényesmultú Teleki- és Bánffy-családnak volt sarja, kiben a két főúri család kiváló tulajdonságai szerencsés összhangban egyesültek. Erős értelmi tehetség, páratlan szívjóság és bámulatos energia voltak jellemének öröklött sajátosságai, melyekhez a Telekiek hagyományos vallásos buzgósága társult s melyet főleg édesatyjától, Teleki Domokos gróftól, a marosi egyházmegye és a marosvásárhelyi kollégium hírneves főgondnokától örökölt. Kiváló tehetségeit szép harmóniában fejlesztette házi nevelője, a később országos hírű író és tanár, Gyulai Pál.

Ám a gernyeszegi ódon kastély és festői parkja nem sokáig látta virulni a szép Jozefin konteszt. Már 1856-ban a Maros mellől a Duna mellé röpitette a kis grófnőt a derék Teleki Sándor gróf, Gyömrő földesura, a pesti egyházmegye későbbi gondnoka. Szép és boldog, de minden ízében egyszerű, szinte puritán családi életet élt itt a fiatal házaspár, melynek vidám házát és barátságos asztalát az évek során hét gyönyörű gyermek, négy fiú és három leány tette még élénkebbé. Ám a boldog főúri családra 1875-ben váratlan gyász borult, meghalt a családfő, megözvegyült az édesanya, árván maradt a hét kiskorú gyermek. De a gyömrői grófnénak e súlyos megpróbáltatások között is helyén maradt az esze és szíve s csak fokozódott a

családgondozó energiája. Gyermekai gyámot, gazdasági gondnokot nyertek Tisza Lajos és Szapáry István grófok személyében, de a családi ügyek intézése és a nevelés irányítása az édesanyánál maradt, aki ezt a nehéz feladatot ritka bölcsességgel és példás tapintattal oldotta meg.

Nevelői irányító munkáját valódi virtuózitással végezte. A nevelőnők, a nyelvmesterek, a nevelők és a tanárok munkájának ellenőrzésében soha ki nem fáradt, sőt ezt a tisztét valószínűs szent kötelességnek tartotta, amelyet oly lelkiismeretes gondossággal teljesített, mint amily buzgósággal nevelte, szoktatta gyermekeit az Isten félelmére és a kálvinista hithűségre. Leányait mind otthon taníttatta, alsó fokon házi nevelőnőkkel, a magasabb iskolákban a budapesti ref. főgimnázium tanárai-val. Fiaival azt a nevelési rendszert követte, hogy a középiskola négy alsó osztályát házi tanítók vezetésével magánúton végezték, de a négy felső osztályban mindeniket nyilvános iskolába, a ref. főgimnáziumba járatta, ahol azok minden tekintetben derekasán megállták helyüket. Gyula, József, László és Tibor grófok mindannyian sorban látogatták és végezték a Kálvin-téri szegényes külsejű főgimnáziumot. Hogy a felügyeletet közvetlenül gyakorolhassa és a fiúk a családias otthont ne nélkülözzék, a grófné egész háztartásával Budapestre költözött a szervita-téri Teleki-házba.

A fővárosba költözésével Teleki grófné még jobban belekerült annak a lázas közművelődési és közjótékonyági tevékenységnek sodrába, mely a kiegyezés után az abszolutizmus idejéből való mulasztások pótlása végett nagyobb arányokat öltött. Kiváló egyénisége és magas összeköttetése minden társadalmi tevékenységében vezető állásba juttatta, noha puritán gondolkozásmódja mindig kerülte a nyilvános szereplést és ünnepeltetést. Nagy tekintélyét főleg azzal a lelkiismeretes hűséggel vívta ki, amelyet minden elvállalt munkájában tanusított.

Veres Pálnéval együttesen a hatvanas években a hazai nőnevelés föllendítése végett megalapítja az Országos Nőképző-Egyletet, mely a maga különféle nőnevelő intézeteivel először

karolja fel hazánkban a közép- és felsőfokú nőnevelést, ami annál nagyobb érdeme a derék egyesületnek, mert a polgári és felsőbb leányiskolák akkor még államilag nem voltak szervezve. A nőnevelés ügye nagyon a szívéen feküdt, a nőképzésre nagyon sokat áldozott, még többet gyűjtött és az alatt a félszázad alatt, míg elnöke volt, a Nőképző-Egyletet a fejlődés magas fokára emelte.

Az Országos Vöröskereszt-Egyesület is egyik alapítóját, 30 éven át tevékeny női alelnökét tisztelte Teleki grófnében. Ez az áldásos emberbaráti intézmény, melynek üdvös voltát ma mindenki jól ismeri, alakulása kezdetén nehezen tudott meggyökeresedni hazánkban. Idegen plántának, népszerűtlen intézménynek tartották, mely nem a magyar nemzet talajából sarjadzott ki. A gyömrői grófné nagy energiája sok előítéletet eloszlatott, lankadatlan buzgósága sok közönyt felolvasztott, példás áldozatkészsége sok önzést legyőzött, nemes altruizmusa sok szívet megnyert az egészségügyi védelem e szent ügyének. Úttörő munkáját király ő felsége is előbb az I. oszt. Erzsébet-rend adományozásával, azután 30 éves tevékenysége idején az asszonyoknál ritka ama kitüntetéssel honorálta, hogy valóságos belső titkos tanácsosai sorába emelte.

De Telekiné nemcsak nagy magyar asszony, hanem nagy kálvinista asszony is volt. Buzgó református asszony, valódi Tabitha, aki az ő erős hitét jó cselekedetekben gyümölcsöztette, akinek buzgó hite szeretetben munkás hit volt. Az általa magánúton, csaknem titokban felsegített árvák és özvegyek, szegények és nyomorultak százai és ezrei áldják a jótékonyságban is fáradhatatlan grófné emlékét, aki nemcsak anyagi segítséget, hanem hatályos pártfogást is tudott és mindig kész volt nyújtani a segélykeresőknek. Emellett minden helyi és közérdekű egyházi és iskolai ügy bőkezű pártfogóját találta és tisztelte benne. A gyömrői egyház évkönyvei tele vannak a gyömrői nagyasszony áldozataival, melyeket igaz kálvinista módon Isten dicsőségére adott. Budapesti theologiai akadémiánk is egyik jóltevőjét áldja a gyömrői grófnében, aki a konviktus szervezése óta egész

haláláig minden esztendőben beküldötte azt az évjáradékát, melyből egy szegény theológus egész ellátási költségének fel részét fedezte az intézet pénztára.

Magánjótékonyága mellett a szervezett szeretetintézményeknek is hathatós gyámolítója volt. Alig alakul meg 1859-ben a Protestáns Országos Árvaegylet, a gyömrői nagyasszony a nála szokásos szívós buzgósággal és meleg szeretettel felkarolja az árvanevelés ügyét és 40 esztendőn át igazi patronája, védőasszonya volt árváinknak. Minden karácsony alkalmával tekintélyes szeretetadományt juttat és gyűjt az árváknak, amíg egészsége engedte, tevékeny részt vesz az Árvaegylet kormányzásában és erőteljes kapocs az árvaház és a prot. arisztokrácia között. Mikor húsz évvel ezelőtt Budapest buzgó ref. asszonyai megalapítják a Lorántffy Zsuzsánna-Egyesületet, a gyömrői grófné mindjárt az alapítótagok sorába lép, azóta minden esztendőben tekintélyes adományt juttat az egyesületnek, maga és leányunokái egész éven át a Lorántffy szegényeinek és árváinak horgolnak, kötnek, varrnak s az így elkészített meleg ruhákat, évenként több száz darabot, minden karácsony előtt beküldte Gyömrőről az egyesületnek. S mikor a mult ősszel a Lorántffy-Egyesület a maga tisztviselőtelepi imatermét hadikórházzá alakítja át, Teleki grófné mindjárt tekintélyes bőkezű adományt küld a kórház felszerelésére és télvíz idején, nem törődve törékeny egészsége kockáztatásával, meglátogatja a kórház sebesültjeit, hogy személyesen ajándékozhasssa meg a hazatért vérző hősöket.

Így élt, így működött a gyömrői nagyasszony. Áldást árasztott családjára, melynek összetartó középpontja és éltető lelke volt; áldást terjesztett környezetére, egyházára és hazájára, melyeket igaz hűséggel szolgált. Áldás volt élete, áldott az emléke!

Dr. Szóts Farkas.

GRÓF TELEKI SÁNDORNÉ.

1838—1915.

(Az «Az Ujság» 1915. évi január 23-iki számából.)

Csak a történelemben, a nagy idők nagy asszonyai között akadhatnánk párjára, s ime most már ő is a történelemé.

A Szilágyi Erzsébetek méltó utóda, gróf Teleki Sándorné született Teleki Jozefin grófnő nincs többé közöttünk.

Hetvenhét év! Mások halálánál egy megbékéltető határ, de nála, még ebben a kegyetlenül gyilkos esztendőben is, úgy érezzük, hogy megfosztott a sors valamitől, amihez még évekig jogunk lett volna. Hiszen csak pár hónap előtt is oly telve volt a lelke frissességgel, fogékonysággal! Minden érdekelte. Órákig ültünk együtt — júliusban — a tátrai fenyvesek között, vagy a tátrafüredi Grand Hotel egyik verandáján, vagy Szikraház kertjében és beszélgettünk nem a multról, hanem a jövőről, Magyarország jövőjéről, melyet gyönyörűnek jósolt. Már pedig jövőről csak az beszél, aki nem fáradt utasként várja a holnapot. Jövőről csak az beszél, akiben fiatal a lélek...

Ha valaki a fajmagyar úri asszony legjellemzőbb képviselőjét kérdezte volna tőlem, habozás nélkül Teleki Jozefin grófnőt jelöltem volna meg, mert nála különbet s egyúttal magyarabbat sohasem ismertem.

Gyermekkorát Gernyeszegen töltötte, hol sok éven át Gyulai Pál vezette nevelését. Innen magyarázom jellemének azt a rendíthetetlenségét, mely egész lényének alapját oktatta s mely honleányi, vallási és erkölcsi megnyilatkozásaiban minduntalan ki-kicsillant. De viszont más forrásból meríthette azt a jóságos

megértést, mellyel mások gondolkodását megtúrta, hogy úgy mondjam: megbecsülte. Egy olyan nagykiterjedésű család, mint az övé, már magában egy kis köztársaság, hol többféle vallás, sokszor nagyon is ellentétes politikai nézetek s különböző egyéni felfogások kerülnek szorosan egymás mellé. Hány ok és hány alkalom az összetűzésre, és mégis, az ő közelében nem léteztek torzsalkodások. Az ő nagy szívének melegétől mintegy varázslatra összesimult minden ellentét.

Ő volt a család elismert központja. Ő hozzá tért meg mindeki, ha pihenőre, bátorításra, ha vigasztalásra, ha szeretetre áhítozott.

Nagyon fiatalon jutott özvegységre s ezzel hét gyermekének lett nemcsak anyja, de családfenntartó apja is. De az ő anyai nagy szíve még ennél a hétnél is többet birt befogadni. Egész nemzedékeket! Innen magyarázható, hogy a saját gyermekeinek nevelése s a remekül vitt nagykiterjedésű birtokok kezelése mellett még arra is ráért (mire nem ér rá egy melegszívű, nagy-eszű, igazi magyar asszony?), hogy Veres Pálnéval egyetemben a Nőképző-Egyesületet megalapítsa, megszervezze és éveken át vezesse is.

És ő volt az, aki a Magyar Vöröskereszt intézményét összehozta, gyűjtött rengeteg pénzeket, megnyitott elzárkózott szíveket. Ha valamikor, úgy éppen most kell, hogy mindannyian áldjuk ezért szentelt emlékét.

Hátha még az egyes emberek iránti jótéteményeit el lehetne sorolni. De arról csak az Isten tudhat, mert gondosan kerülte a feltűnést. De ma, mikor halálának híre elterjedt az egész országban, nem hiszem, hogy legyen vármegye, város, de talán még falu sem, ahol valaki fel ne sírna azzal az érzéssel, hogy jótévőjét vesztette el.

A közért tett rengeteg szolgálataért a király nem csupán az Erzsébet-rendet juttatta néki, de asszonyoknál legritkább kitüntetésben részesítette, amennyiben özvegységében adta meg neki a kegyelmes címet.

De életének azt a részét, melyet a köznek szentelt, biztosan

meg fogják örökíteni nálamnál hivatottabb szakírók, én csupán néhány szóban kívántam megemlékezni róla, mint a magyar asszonyok dicső mintaképeről.

Ma mély fájdalommal sujtott unokák állják körül sírját, de lesz idő, — és ez az ő áldásos hosszú életének a jutalma, magyarázata, *miértje* — amikor sok-sok év multa után is ezeknek az unokáknak az unokái vigaszt, erőt, bátorítást, lelkesedést fognak meríteni abból a tudatból, hogy Teleki Jozefin valaha élt és példát adott.

Szikra.

ÖZVEGY GRÓF TELEKI SÁNDORNÉ.

(A «Budapest» 1915 jan. 31-iki számából.)

A gyömrői családi sírbolt minap fogadta magába özvegy gróf Teleki Sándornét, született Teleki Jozefin grófnőt, ezt a fajmagyar nagyasszonyt, aki egész életét egy nagy és nemes cél megvalósításának: a nemzeti nőnevelés fejlesztésének és tökéletesítésének szentelte s ezen a téren évtizedeken át együtt küzdött és fáradott a magasabb nemzeti nőnevelés halhatatlan apostolával: Veres Pálné született Beniczky Herminnel. Ez a két finomlelkű, nagy műveltségű és hazáját lángolón szerető nagyasszony mindig egy csapáson haladt, érdemeik egyformák, mert Veres Pálné volt a kezdeményező, gróf Teleki Sándorné pedig a buzdító, a lelkesítő, aki a legnagyobb kitartással állt oldala mellett, mert ő is teljesen át volt hatva az eszme nagyszerűségétől, a terv gyakorlati megvalósításának ama mérhetetlen hasznától és fontosságától, amely a nemzeti alapon való nőnevelésből, a leányok magasabb szellemi és gyakorlati kiképzéséből háramlik az országra.

Nagy és erős küzdelmet kellett vívniok, hogy az általános letargiából felrázhassák a magyar nőket. A világosi tragédia véres árnyéka felhőkbe borította a magyar lelkek világát s abban a búskomorságban, amely a közéletre nehezült, igazán nagy erélyre és csüggedést nem ismerő kitartásra volt szükség, hogy az Országos Nőképző-Egyesületet megteremthessék. Ők ketten voltak a magvetők, eleinte csak húsz előkelő asszony támogatta törekvésüket s mikor száz tagot gyűjtöttek maguk köré, megalakították az egyesületet. De amíg idáig jutottak, a magyar kul-

tura örök hálájára méltó tevékenységet és agitációt kellett kifejteniök.

Számos levelet váltottak egymással, amik ragyogó tükrei lelkük nemességének, törekvéseik és céljaik magasztosságának.

Özveggy gróf Teleki Sándorné lelkesen gyűjtötte a tagokat s Veres Pálné 1867-ben elragadtatással írja ueki, hogy «nem mindennapi öröm forrása fakadt számomra legutóbbi kedves soraid olvasásakor, szép és kegyelt nevek tündökölnék a leveled kíséretében vett aláírási íven, melyek mindenike egyesületünk büszkesége lesz. Mily jól esik ígéreted, hogy támogatni fogsz s hogy mindenben számíthatok reád».

Egy másik levelében arra kéri gróf Teleki Sándornét, hogy vállalja el az elnökséget. «Ki fog — úgymond — a nők érdekében fáradni, ha mi nők magunk felhagyunk vele? Kívánságunk, hogy olyan elnökök álljanak az ügy élén, akik egész buzgósággal kívánják a magasabb nőnevelés létesítését... Fáradtságos a törekvésünk, az igaz, ó de kedves Jozefin, semmi annál tiszteletreméltóbb nem lehet, mint mikor az ember minden közvetlen érdek mellőzésével, köz- és hazai nagy célokért áldoz, munkálkodik, fáradozik.»

A szerény grófné azonban Veres Pálnét óhajtotta elnökül megnyerni s az ő akarata győzött. Teleki Sándorné alelnök lett s az egyesület megnyitotta szerény iskoláját a régi Zrinyi kávéház fölött. Mivel mindketten jó barátságban voltak Ferenczy Idával, a királyné finomlelkű felolvasónőjével, később az a megtiszteltetés érte az egyesületet, hogy Erzsébet királyné is meglátogatta az intézetet. Nagy erkölcsi hatása volt ennek, maga báró Eötvös József is felkarolta a két kiváló honleány törekvését, az intézet csakhamar rohamos fejlődésnek indult s ma már elemi iskolája, internátusa, főzőiskolája, nyolcosztályú leánygimnáziuma és felsőbb leányiskolája van, úgy hogy a nemzeti nőnevelés terén a leghatalmasabb kultúrtenyezője a fővárosnak. Veres Pálné lemondása után gróf Teleki Sándorné lett az egyesület elnöke s harminc éven át vezette lelkiismeretes buzgósággal és ideális önzetlenséggel. Hajlott kora miatt

pár évvel ezelőtt mondott le s ekkor örökös díszelnökké választották.

De lemondása nem jelentette azt, hogy meg is vált fiatalkori ideáljától, a Nőképző-Egyesülettől, továbbra is megtartotta ott jótékony befolyását s igazi ünnepnapja volt az egyesületnek, valahányszor az ő karesú alakja és jóságos arca megjelent az egyesület ünnepélyein és közgyűlésein.

Gróf Teleki Sándorné az erdélyi Gernyeszegen született, a Telekiek református ágából. Apja Domokos volt. Gróf Teleki Sándor, a híres garibaldista ezredes, akinek koltói kastélyában Petőfi mézesheteit töltötte, a gróf Telekiek katolikus ágából származott. A szellemes, humoráról híres ezredes Sándor fiának a felesége Szikra, a kiváló írónő. A most hetvenhét éves korában elhunyt Teleki Sándorné gyermekkori nevelője Gyulai Pál volt, aki Gernyeszegen írta híres «Romhányi»-ját, ezt a félbenmaradt verses regényt, amelyért oly sokat csipkedték ellenfelei a rettegett kritikust. A regény hősnője Rudnay Józsefné véleménye szerint Tima grófnő volt, a most elhunyt gróf Teleki Sándorné édesanyja.

Férjének, néhai Teleki Sándornak édesatyja, Teleki Sámuel gróf Gyömrőn lakott és mostohatestvére volt a szabadságharc tragikus véget ért legnagyobb diplomatájának, a kátói jellemű gróf Teleki Lászlónak.

Gróf Teleki Sándorné harminchétéves korában lett özvegyé s ettől fogva életét nagyrészt a magyar nőnevelés ügyének szentelte. Mikor az Országos Nőképző-Egyesület anyagilag még nagyon gyenge lábon állott, bálokat, hangversenyeket, tombolákat, karácsonyi vásárokat rendezett, amik mindig fényes eredménnyel záródtak.

Egyszer megtörtént, hogy amikor a fáradhatatlan grófné Rudnay Józsefnével egy híres művésznő lakására ment, hogy egy hangversenyen való közreműködésre felkérjék, a művésznőt nem találták otthon. Erre a grófné kivett egy névjegyet, a konyhában egy gyuródeszkára tette s úgy írta rá jövetelük célját. Az elhunyt grófnő rendkívül sokat áldozott jótékony célokra,

de annyira szerény volt, hogy ezt mindig titokban tudta tartani. A Magyar Vöröskereszt-Egyesület megteremtésében és szervezésében is hervadhatatlan érdemei voltak s igen sok pénzt gyűjtött e humánus célra.

Benne egy melegszívű, páratlanul gyöngéd és finom lelket vesztett a magyar közélet, amelynek példás életű és országos tiszteletben álló nemes alakja volt. Kulturális és társadalmi téren szerzett érdemeiért a király az elsőosztályú Erzsébet-renddel tüntette ki. Elhunytá gyászba borította az ország ősi arisztokráciájának legjavát, köztük a széki gróf Teleki, Khuen-Héderváry, Eszterházy, Széchényi, az Edelsheim-Gyulai, a Prónay és Radvánszky-családokat.

Lelkének bája és szívének jósága sugárzott ki minden tettéből. Arra törekedett, hogy a magyar nők lelki szépséggel és ne külső cicomákkal ékesítsék magukat és ekkép boldoggá tehessék a családi életet. Az ily fenkölt lelkű nőknek pedig, mint Ábrányi Emil írta a Nőképző-Egyesület negyedszázados jubileuma alkalmából:

Nevüket nem márvány őrzi meg, de
Nemzedékek hosszú sora, mely
Belenyulva késő évezredekbe
Nekik élő szobrokat emel.

Farkas Emőd.

FEHÉR RÓZSÁK.

(Az «Esti Ujság» 1908 dec. 23-iki számából.)

Hetven illatozó, hófehér rózsza köszöntötte tegnap Teleki Sándorné grófnét, az Országos Nőképző-Egyesület elnöknőjét. A dús bokréta minden szála egy-egy évet jelent a matróna életében és minden évnek minden napja jótevést, áldozatra való készséget, lelkesedést és rajongó honleányi érzést jelent. Azok az úrasszonyok, akik a grófnéval egyazon áldásos célú és dicső eredményekkel ékes egyesületben működnek, fehér rózsával üdvözölték a fehérhajú nagyasszonyt. A nemzet azonban, a tevékeny, munkás, békés alkotásban és szorgos fejlődésből élő nemzet megszerzi a hölgyek bokkrétáját nem hervadó babérkoszorúval.

Mit jelent a Nőképző és benne Teleki Sándorné munkássága, azt ma már Magyarországon nem kell magyarázni. A kegyelet szobrot állított az egyesület lánglelkű alapítójának, Veres Pálnénak és hódolatával, soha el nem muló hálájával koszorúzza az alapító méltó utódját. A Lorántffy Zsuzsánnák érdeme nem kisebb a Zrinyi Ilonáéknál a múltban sem. Ma pedig egész tiszteletünk, ragaszkodásunk és csodálatunk azoké a magyar asszonyoké, akik csöndben, zajtalanul, a feltűnést óvatosan kerülve fáradoznak művelődésünk kincsesházának gyarapításán.

Teleki Sándorné e nagy magyar asszonyok között az elsők sorában áll. Nevét harcos gyűléseken, a nők politikai jogegyenlőségéért tartott meetingeken nem hallottuk. Ő nyilván abban a hitben él, hogy sikerült a jogegyenlőséget gyakorlatban megvalósítani, amikor egyenlő részt követel a férfiakkal — a munkából. Azok között sem szerepelt, akik az ultramodern jelszavak

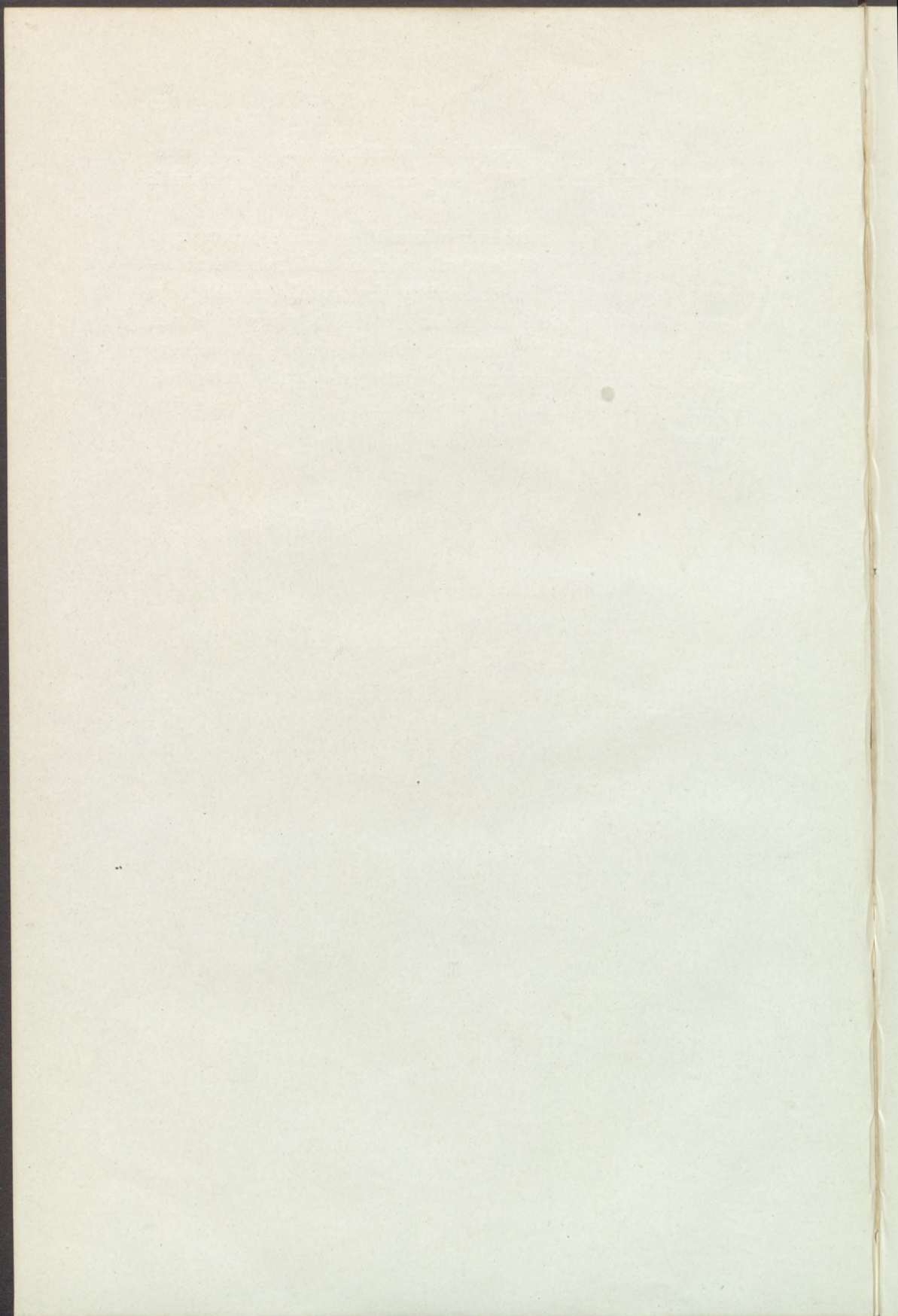
legtetszetősbjét, a gyermekek úgynevezett fölvilágosítását követelik. Bizonyára úgy gondolja, hogy ő a gyermeki lélek megvilágosítására elég tett, ha gondoskodik részére kitűnő, rendszeres iskolázásról és gyöngéd, anyai, szerető nevelésről. Mondjuk ki, ami a szivünkön van: Teleki Sándorné nem feminista. Valószínű, hogy ezért a zajosak táborában csak kicsinyléssel, jóakaró fejcsóválással emlékeznek meg róla. A mult tartozékának tekintik, nem a jelen asszonyának, még kevésbé a jövő asszonyának.

Igazuk van. Ebből a nagyasszonyból tökéletesen hiányzik a harsány szavak készsége; ő csak tettel tudja valóra váltani azt, amit amazok a szó propagandájával soha elérni nem fognak: a lélek műveltségét, az elme és a test harmónikus kiképzését, a nő fölruházását mindama képességgel, mely a maga sajátos területén úrrá s ha kell, függetlenné teszi, a gazdasági, természettudományi, esztétikai, történeti ismeretek meggyarapítását és megszilárdítását. Ezer és ezer népgyűlés, izgatás, szónoklat, broszura nem hozhat annyi áldást a *dolgozó magyar nőre*, mint Teleki Sándorné és a mellette álló lelkes csapat. Mert mi volt Magyarországon a nőnevelés, mikor a Nőképző néhány évtizeddel ezelőtt két kis udvari szobában megkezdte működését? Semmi. Rendszertelen kapkodás, idegenajkú nevelőnők fölületes és nemzetietlen munkája, a középosztály széles rétegeiben, a leendő anyák és hitvesek közt a legijesztőbb tudatlanság. És mi lett belőle ez aránylag rövid korszak alatt? Rendszeres, mélyreható, öntudatos nevelés és oktatás, melynek gyümölcsét ma már anyák és nagyanyák élvezik. A művelt Magyarország kezdete egybeesik a nők alapos és sokoldalú kiművelésével.

Folytathatnók az egybevetést és megkérdezhetnők: mi változást idézett föl a koraérett és balul értett feminizmus társadalmunkban? Előtte békesség, összetartás, talán tájékozatlanság némely kérdésben, melynek sem politikai, sem gazdasági, sem tudományos értéke még megállapítva nincs. Ma nők arisztofaneszi harca, vásári zaj, meghasonlás és oktalan civódás akár.

hány családban és elhanyagolása azoknak az érdekeknek, amelyeket mi egyelőre legalább még szentnek és sérthetetlennek tartunk.

De Teleki Sándornénak nincs is szüksége erre a párhuzamra, hogy az ellentét megdöbbentő világánál nagyobbak lássuk érdemét. Egymagában is, önmagáért oly tiszteletgerjesztő, oly nemésen szép és dicső ez asszony munkája, hogy a hetven rózsán fölül rászolgált a nemzet koszorújára. És ha szerénységében elhúzódik a nyilvánosság elől, ime a nyilvánosság fölkeresi őt és átnyújtja neki a matróna-korszak jelentős fordulóján a babért.

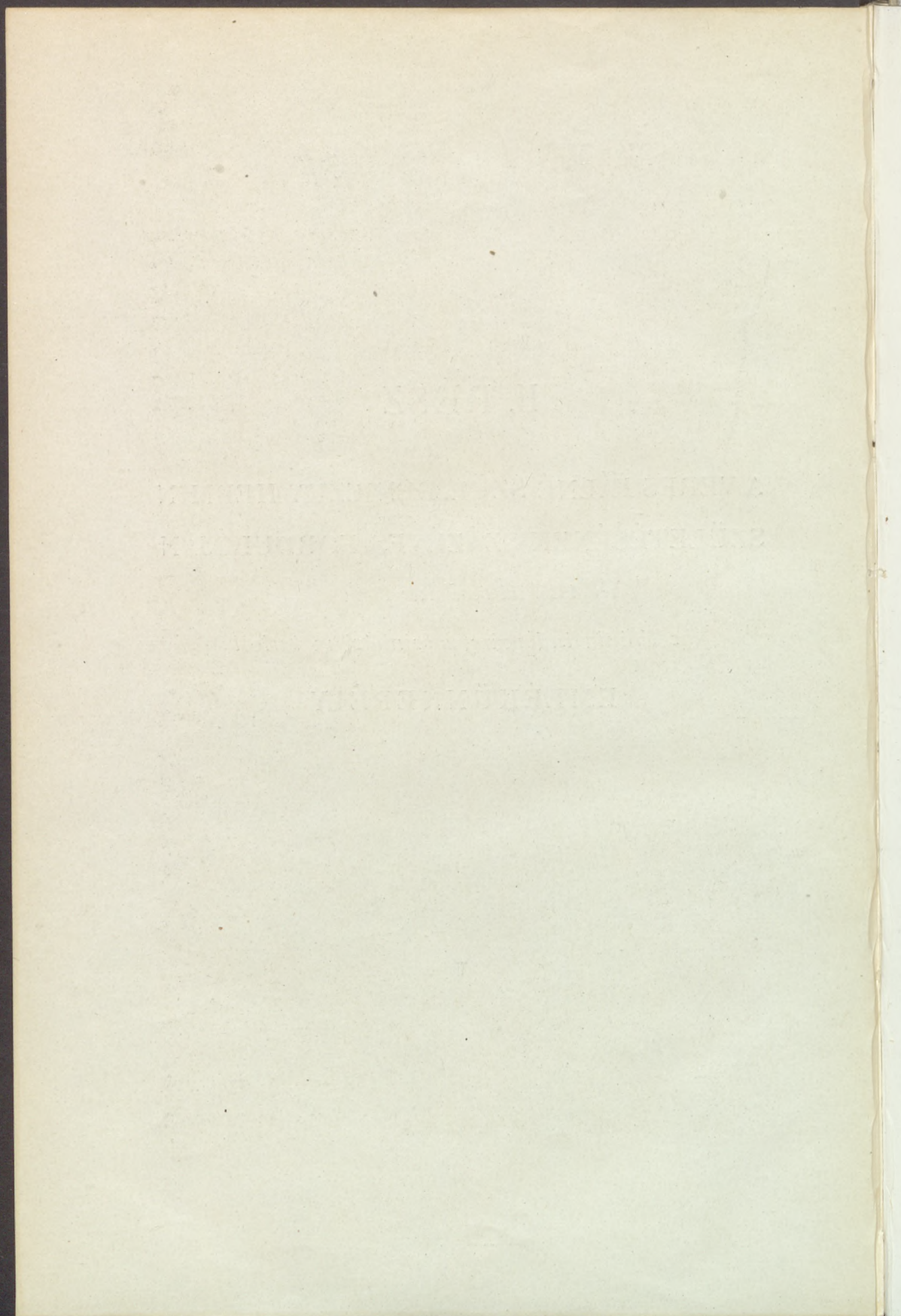
II. RÉSZ

A VERES PÁLNÉ SZÜL. BENICZKY HERMIN
SZÜLETÉSÉNEK SZÁZÉVES FORDULÓJÁN

1915. évi december 13-án

az Uránia tudományos színházban tartott

EMLÉKÜNNEPÉLY

Városi Pálné or Benjáthy Hermin
nőképző egyesületi elnök

MEGHIVÓ.

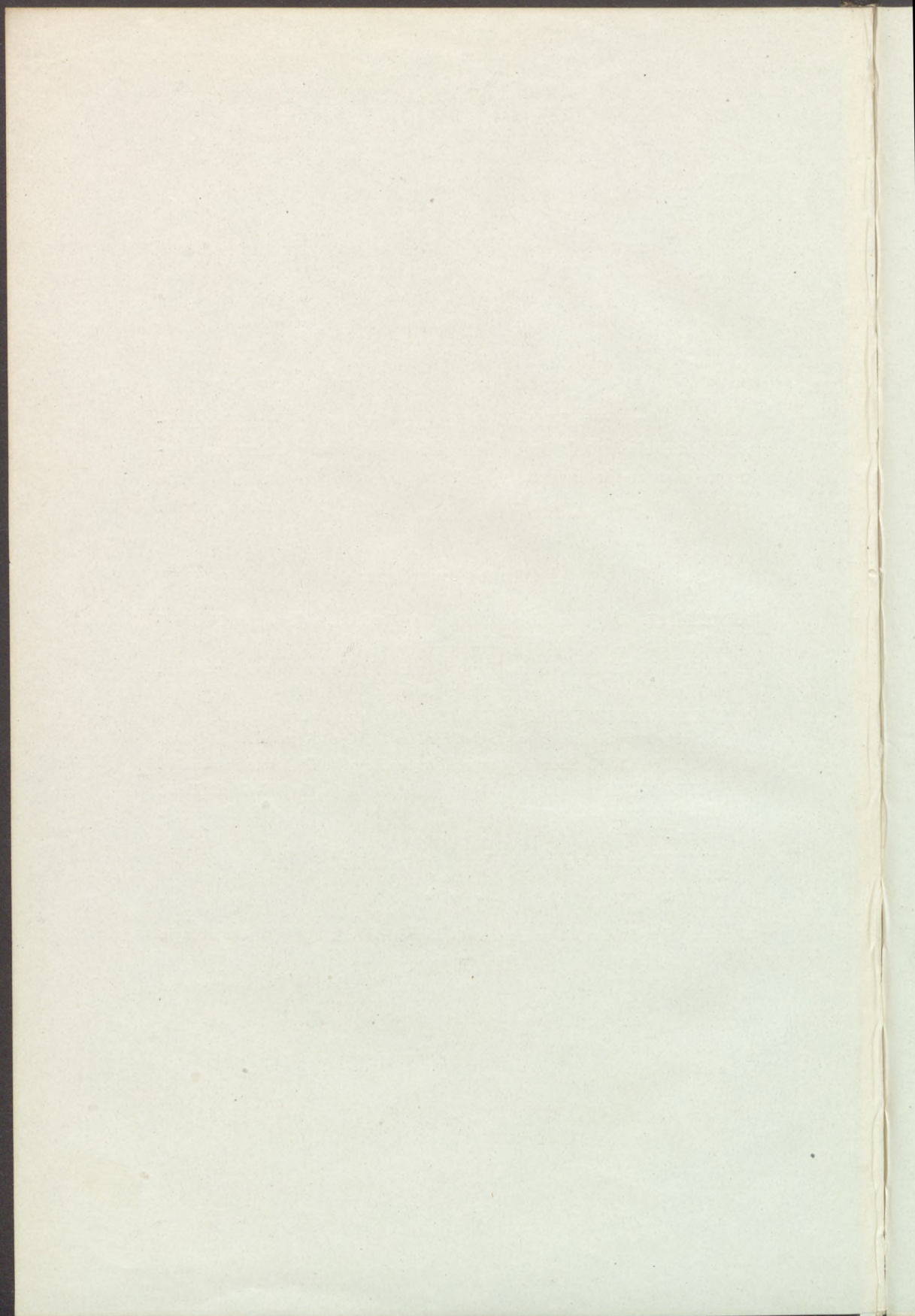
Az «Országos Nőképző Egyesület» boldogult alapítója, nemzeti nőnevelésünk úttörője Veres Pálné Beniczky Hermin születésének századik évfordulóján 1915 december 13-án az Uránia színházban jótékonycélú *emlékünnepe*lyt rendez. Kezdeté délután 4 órakor.

Az ünnepély műsora:

1. NYITÁNY. Zongorán előadja *Riegler Ernő*, az «Országos Nőképző Egyesület» leánygimnáziumának tanára.
2. HIVATÁS. Költemény. Írta *Várady Antal*. Felolvassa *Baros Gyula* dr., a Veres Pálné felsőbb leányiskola tanára.
3. EMLÉKBESZÉD VERES PÁLNÉ FÖLÖTT (vetített képekkel). Tartja *Sebestyénne Stetina Ilona*, az «Országos Nőképző Egyesület» alelnöke.
4. KÖLTEMÉNYEK. Szavalja *Berta Ilona*, az Erzsébet-Nőiskola igazgatója.
5. A TUDOMÁNYOK ABC-je. Allegorikus játék. Írta *Tordai-Grail Erzsé.* Előadják az «Országos Nőképző Egyesület» növendékei. Rendezi a szerző.
6. HYMNUS. Éneklik a növendékek és a közönség.

* * *

Az ünnepély jövedelmét az elpusztult kárpáti falvak újjáépítésének alapja javára fordítjuk.

HIVATÁS.

Írta *Várady Antal*.

Felolvasta *dr. Baros Gyula*, intézeti tanár.

«Menj, én leányom; im, lelkedbe írok
Arany betűket, — így szólott az Ur —
Te hivatásod ragyogó betűit
Egész éltedre, mulhatatlanul.
Menj, én leányom. Magyar nemzet szive
Dobogjon hő kebledben. Küldelek,
Légy mintaképe a magyar anyáknak,
A magyar nőknek! Áldásom veled!»

Igy szólt az Ur ő hozzá, kit ünneplünk,
A magyarok jóságos Istene.
S e küldetés átzengett élte utján,
Mint mennyekből aláhangzó zene.
És ő közénk jött. Hiv lelkét feltárta,
S egy nemzet olvasá a szentírást,
Amelynek fénye szívünk' általjárta,
Magyar nő égi képét benne lásd.

S a nemzet hű leányait tanítá,
Kiknek lelkéből Isten lelke int —
Hogyan lehetnek nemzet oszlopává
A honszeretet törvénye szerint.

Egy élet hiv munkáját áldozá fel,
 Hogy hivatását teljesítse ő:
 Nevelni egy magasztos nemzedéket,
 E szent asszony, ez áldott drága nő!

Ott volt leányainknak bölcsőjénél,
 Első lépésük gondos támasza,
 A hajadon pártáját ő tevé fel,
 Hogy büszkén nézhessen rá a haza.
 A magyar asszony lelkét ő nevelte,
 Tudás, hit, munka, égi szeretet —
 Melyektől fénylett istenáldott lelke —
 Töltötte be a női szíveket.

Amerre lépett, ahol keze munkált,
 Tövistelen rózsák fakadtak ott.
 Általteremtett egész nemzedéket,
 S mig be nem végzi — meg nem halhatott.
 S halálos ágya mellett ráhajolva
 A magyar nemzet védőangyala,
 Áldott szemét e szóval foghatá be:
 «Leányom, ez szép, szent élet vala.»

Pihenj nyugodtan. Munkád arany magvát
 Magyar nők szép lelkén hintetted el.
 Gazdag kalásszá szökken mindenik szem,
 S arany termést hoz mindenik kebel.
 S a magyar tüzhely áldott lángja mellett
 Mint házi oltáron te képed áll.
 És a te képed le nem törli onnan
 Sem a felejtés, sem a mély halál.

S márványlapon megörökítve látod
 Magas egekből, mi nagyasszonyunk,

Hogy műved él, s az oltár lángja mellett
 Fénylő könyük közt reád gondolunk.
 Az ígéret földéig elvezetted
 E szép hazának hű leányait,
 S a nők szívében van bevésve tettet,
 Hazaszeretet, erény s tiszta hit.

«Legyen e női szív hazánk oltára.
 Világosság és tiszta szeretet,
 A nőerények két örök sugára
 Lobogjon mindig az oltár felett.»
 E szent végrendelet gyémánt betűi
 Te örökséged, amely éltet ad!
 Égben mosolygó szellem! Ki jelen vagy,
 Hallgasd meg hamvaiddnál az imát:

Adj nekünk, Isten, aki el nem hagytál
 Egy ezredév orkánjai között,
 Olyan magyar nőt, olyan tiszta lelket,
 Oly munkást, mint e szent elköltözött!
 Tedd gyermekinket hozzá hasonlókká,
 Nőink szívébe lelkét öntséd át,
 Magyarok Istene! Ezt teljesítsd te
 S akkor megáldod ezt a szép hazát!

VERES PÁLNÉ BENICZKY HERMIN.

Születésének századik évfordulóján.

Írta és vetített képek kíséretében felolvasta *Sebetyénné Stetina Ilona*,
az «Országos Nőképző Egyesület» alelnöke.

Száz esztendő! Megremeg a lelkem, ha arra gondolok, mit jelent ez a száz esztendő népek, nemzetek történetében s különösen, hogy mit jelent ez a száz esztendő a magyar kultúra fejlődésében, mely éppen ez időben, nagy arányaival, gyors ütemével minden képzeletet meghalad.

Az *idő* mindig, mindenütt megtermi gyümölcseit; de a mi, százados elmaradottságunkat pótló, pusztító viharok dúlásait újraépítő, a magyar nemzetet a mai kultúrnépek sorába emelő, rendkívüli kultúr munkákat csak úgy érthetjük meg, ha olyan szellemi és erkölcsi nagyokra vetjük tekintetünket, mint József nádor és Wesselényi, Széchenyi és Kossuth, Katona és Vörösmarty, Arany és Petőfi, Deák, Teleki, Tisza és Andrássy. Ezek és kortársaik, nagynevű és névtelen hősök, elmúlt és ma is élő *férfiak* hazaszeretete alkotta meg a mai Magyarországot. A férfiak alkotásainak azonban mindenkor osztályosa, névtelen, de nélkülözhetetlen társa a *nő*, a férfi társadalom emelkedésében és súlyedésében áldott vagy átkozott tényező. Nagy férfiaink közül Kossuth Lajos különösen fontosnak tartotta a nő befolyását s mikor 1848-ban a Védegylet elnöke lett, buzdítja a nőket honleányi kötelességükre. Széchenyi is, kiről emelkedésünk eme korszakát elnevezni szoktuk, «honunk szebbelkű asszonyaihoz» intézte szózatát, mikor nemzetünk gazdasági újjáalakítására szentelte életét. És valóban büszke öntudattal állíthatjuk, hogy

Kép.

Kép.

a magyar nemzet minden nagy korszakának megvoltak a nagy asszonyai is, kik hazaszeretben és áldozatkészségben, jóságban és könyörületességben, a családért és az összeségért végzett odaadó nemes munkában kiváltak és egyesítve magukban nemük erényeit, méltóképen képviselték asszonytársaikat. Szilágyi Erzsébet, Zrinyi Ilona, Lorántffy Zsuzsánna, Szalay Barkóczy Krisztina, gr. Brunswick Terézia, gr. Teleki Blanka, Damjanich Jánosné és még sokan a magyar hazaszeretnek és a magyar közműveltségnek örök kegyeletünkre és hálánkra érdemes apostolai. *De csak magános csillagként fénylett valamennyi.* Olyan asszonyunk, ki a magyar asszonyokat öntudatra ébresztette, ki a magyar közművelődésben való nagy szerepére megtanította, ki egy hosszú emberéleten keresztül lobogó lelkesedéssel hirdette, hogy a magyar asszony családi és honleányi kötelességeit csak úgy teljesítheti, ha lelkét kiművelve a családban és a szociális munkában egyenrangú élettársa lesz férjének; aki megértve kora szükségletét az asszonyokat és a családot jobbra, magyarabbá kívánta tenni a nőnevelés ügyének társadalmi és állami úton való fejlesztése által: ilyen asszonyunk csak egy volt *Veres Pálné született Beniczky Hermin.*

Kép.

Az ő születésének századik évfordulóját ünnepeljük ma. Ünnepeljük azzal a szent meggyőződéssel, hogy az utolsó száz esztendőben, mikor a magyar asszony nem maradhatott többé csendes társa a magyarság jövőjeért küzdő férfinak, hanem önálló munkát is kellett vállalnia: akkor Veres Pálné a magyar kultúra kialakulásában a *magasabb fokú* nőnevelés sürgetése és fejlesztése, a magyar asszonyoknak szociális munkára való egyesítése és reánevelésével olyan számottevő munkát végezett, amiért nemcsak a magyar asszonyoknak, hanem az egész magyar nemzetnek hálájára is érdemes.

Veres Pálné nem tartozott a XIX. század *hivatásos* nőnevelői közé. Neveltetésének körülményei egyáltalán nem készítették őt elő nagyfontosságú kezdeményező, agitáló és alkotó szerepére. Életének folyásából és egyéniségének fejlődéséből éppen azt tanulhatjuk meg, hogy akinek lelkében *szent örök-*

ségképen ott él a haza- és emberszeretet isteni szikrája, aki megértette hivatottságát és eszménye megvalósításáért cselekvő munkát vállalt, az az útjában álló akadályokat erős akarattal és kitartással akkor is el tudja hárítani, ha azokat önönmagában kell is keresnie.

Veres Pálné született *Beniczky Hermin* a nógrádmegyei Láziban született 1815 december 13-án. Kedves gyermekkori arcképe a korra is jellemző, melyben festették. Atyja Beniczky Pál a felsővidéki Beniczky család protestáns ágából származó nógrádmegyei birtokos volt, ki már 1816-ban elhalálozván, korán árván hagyta szépséges hitvesét Sturmann Karolinát. Azonban *Kép.* a már hat éves korában is sokat ígérő *Sturmann Karolina* nemcsak szépségéről volt nevezetes. Nagy műveltsége és jósága miatt is nagyon szerették; s a XIX. század első felében élt magyar asszonyok között a legokosabbak, legtanultabbak közé számították, kit József nádor felesége Hermina főhercegnő is nagyon kedvelt. Egy beszélgetésüket, mely úgy a fiatal Beniczkyné, mint később Veres Pálné gondolkodására és életére is nagy hatást gyakorolt, meg is örököltette a hagyomány. Eszerint a szociális kérdések iránt melegen érdeklődő főhercegnő, beszédbe ereszkedvén több előkelő magyar asszonnyal, felvetette az árvaügy, meg a nőnevelés kérdését is. «Van-e árvaházuk, ahol a leánykákat felnevelhetik?» — Nincs. «Hát elhagyottak menháza?» — Nincs. «És vakok intézete?» — Nincs. «Asszony egyesületük?» — Nincs. «Hát olyan iskolájuk van-e, ahol előkelő leányok magasabb képeztetésben részesülhetnének?» — Az sincs. A nincseket mindig lassabb hangon és pironkodva benicei, micsinyei és pribóci Beniczky Pálné Sturmann Karolina mondotta az ámuló főhercegnőnek, aki azután csakhamar meg is alapította az első budai asszonyi egyesületet, melyben *Kép.* Beniczky Pálné és férje buzgón támogatták a főhercegnőt. A rájongva szeretett főhercegnő nevére nevezte, később a Beniczky-pár másodszülött leányukat Herminnek.

A korán megözvegyült, költői lelkű Beniczkyné, ki szép német költemények írásával is kitűnt, később teljesen gyermekei

nevelésének élt, sőt nevelői munkásságát jobbágyai gyermekeire is kiterjesztette, kiket, jóságosan maga köré gyűjtve, írni, olvasni taníttatott. Nemes munkásságát és gyermekei nevelését azonban korai halála csakhamar félbeszakította.

Az 1831-iki kolerajárvány ragadta el egyetlen nővérével szirmabessenyői Szirmay Boldizsárnéval, br. Mednyánszky festőművészünk nagyanyjával.

Így maradt Hermin teljesen árva már 15 éves korában és így került két nővérével együtt nagyatyjának, Sturmann Mártonnak gondviselése alá Tógyörkre. (Ózdi és zádorházai Sturmann Mártonnak nemzetsége Svédországból eredt. Egyik őse nagymarsallja volt Gusztáv Adolfnak.)

Kép.

Az öreg nagyapa különködő természeténél és elkeseredett kedélyénél fogva bizony nem az a társaság volt, melyben a fiatal leányok boldogak lehettek volna. Az öreg úr ellátta ugyan bőségesen mindennel, de teljesen magukra hagyta őket. Az anyai szeretet melegének hiányát nagyon érezték mind a hárman, de talán legjobban Hermin, akinek élénk temperamentumát a tógyörki kastély nagy csendje igen lenyűgözte.

Pedig hajdanában hangos és fényes volt az akkor még gömöri nagybirtokos és bányatulajdonos ózdi Sturmann Mártonnak háza tája. Óriási birtokai jövedelmét akarva sem tudta elkölteni. Ezért feleségével semberi és szudi *Sembery Anna Mariával* a legnemesebb tékozlást folytatták s fáradhatatlanul buzgólkodtak embertársaik nyomorának enyhítésén. Különösen a jólétszi Chászár András agitációját, a nyomorékok és siketnémák iskoláját karolták fel meleg szeretettel és egyéb nemzeti törekvéseket s nemcsak maguk adományoztak ilyen célokra jelentékeny összegeket, hanem a megyebeli urakat és asszonyságokat is adakozásra buzdították és bírták. Ezért aztán névnapok és bálók alkalmával mindig volt kezük ügyében egy-egy gyűjtő ív, melyet különösen Sturmann Mártonné tudott meleg szeretettel és nagy ékesszólással a jó barátok figyelmébe ajánlani.

Kép.

Sturmann Márton nemcsak szociális mozgalmakban, hanem közgazdasági téren is úttörő volt, ki a szegény jobbágyoknak

gyári munka és bányászat által is igyekezett keresetet biztosítani. Budán florentini szalmakalap gyárat létesített, hogy a szegény özvegyek és árva hajadonok abban keresetet találjanak. A gömöri vasbányák kiaknázására részvénytársaságot akarván létesíteni, megnyeri céljai támogatására József nádort.

Kép. A nádor le is utazik Gömörbe Sturmannékhoz, akik hét-országra szóló fényes fogadtatást rendeztek tiszteletére. Porlepte irások igazolják, hogy a részvénytársaság a megyei urak kicsinylése és ellenzése dacára is megalakult, mert Sturmann Márton fényes dikciója nemcsak a gazdasági érzékkel bíró nádort, hanem a dölyfös ellenzéket is magával ragadta. A gazdag főúr később négy szép fiának elvesztése miatt elkeseredvén 52,000 holdnyi birtokait jórészt eladta, vagy jótékony célokra elajándékozta és vagyona maradékával a tógyörki kastélyba vonta meg magát. Imádott feleségének s két asszony-leányának halála által még inkább lesújtva, teljesen magába vonult életet élt itt s még a három szép unoka kedvéért a kastélyába betető vendégeket is zordonan fogadta.

Alig is akadt a fiatal leányoknak Tógyörkön más szórakozásuk, mint a wisthezés és a könyvek. De a könyvek sem voltak mulattató olvasmányok, többnyire komoly német művek voltak, melyekben kedvét csak Hermin találta. Szomorú ifjúság volt ez, de mégis lehet, hogy ez a gondolkodásra készítő életmód, a komoly olvasmányok és *nagyatyja hajdani szociális munkásságáról szóló családi hagyományok* érlelték meg Beniczky Hermin lelkét ama szociális eszmék befogadására, melyeknek később oly teljes odaadással szentelte életét.

A tógyörki csendes magány mellett kedvezően hatott Beniczky Hermin lelki fejlődésére az a kiváló szellemű társaság, mellyel később atyja nővérénél Tihanyinak, a temesi gróf (főispán) feleségének vendégszerető házában, a fővárosban találkozni volt alkalmuk. Tihanyiné szalonjában ismerkedett meg Tóth Lőrincsel, Toldy Ferencsel, Szontagh Gusztávval és más jeleseinkkel, akikkel folytatott gyakori eszmecsere gondolatébresztően hatott a fogékony és művelődésre szomjazó fiatal leány lelkére.

A műveltség igazi forrásaira azonban csak akkor talált rá Beniczky Hermin, mikor 1839-ben nőül ment farádi Veres Pálhoz, Nógrádmegye későbbi népszerű alispánjához. E klasszikus műveltségű és hazáját lángolón szerető férj oldalán vanyarczi boldog otthonukban fejlődik ki teljesen Veres Pálné egyénisége. Ekkor látja be, hogy neki mint *magyar* asszonynak *magyar* műveltségre van szüksége s fájón érzi, hogy még a magyar nyelvet sem beszéli tökéletesen; ekkor kezdi a magyar olvasni s magát a magyar beszédben és írásban tökéletesíteni.

Honleányi érzelmeit a szabadságharc zivatarai és a megyei életben különösen érezhető elnyomatás korszaka kifejlesztették, kifinomították, megerősítették. Műveltsége gyarapítására pedig kitűnő alkalmat szolgáltatott az, hogy egyetlen leányának Szilárdnak nevelését nagy gonddal vezette s komoly neveléstani és lélektani munkák tanulmányozásával készült arra elő. Nem akarta, hogy leányának műveltsége olyan hézagos legyen, mint volt fiatal leány korában az övé s ezért kezdettől fogva a legalaposabb, rendszeres tanításban részesítetté. Gouvernante soha sem volt a Veres Pálék házában, egyetemi készűtségű tanárok tanítottak ott, kiknek óráin Veres Pálné mindenkor jelen volt. Leányával együtt tanult, pontosan készülvén vele minden lelkére. Különösen örömmel vett részt az órákon, mikor a magyar történet és magyar irodalom tanítását Győri Vilmos és Dalnady Győző vállalták el, mikor az egyetlen leány nevelésének befejezése végett Veres Pálék Pestre tették át téli tartózkodásukat.

Mindaddig, míg így kiművelt leányát 1861-ben rudnói, divékujfalussy és bossányi Rudnay Józsefhez férjhez nem adta, nem is gondolt Veres Pálné közéleti szereplésére. Ő maga alapos tudású, nagy olvasottságú, szilárd erkölcsi elvekkkel, tiszta határozott ítélettel bíró asszony volt már ekkor, ki vele egykorú férjével együtt általános nagy tiszteletben állott. Férje által megismerte a megyei életet és hazánk politikai viszonyait, költő barátaik a magyar irodalmi élettel hozták őket szorosabb kapcsolatba. A fellepezdülő nemzeti élet, melynek izgalma hazaszerte

eltöltötte a lelkeket a Veres Pálék szívéen is átrezgett, Veres Pálnéban égő vágy ébredt a magyar hazáért, a magyar irodalomért tenni, áldozni valamit, de a szikrát, mely a nők ügyéért való lelkesedést Veres Pálnéban lánggra lobbantotta, *Madách Imre* akadémiai székfoglalója szolgáltatta.

Kép. Madách Imre Veres Pálék legszorosabb baráti köréhez tartozott, kiknek kedves otthonában a sors csapásai által sújtott költő gyakran talált enyhülést. De ő is sok nemes élvezetet szerzett Veres Páléknak. Az *Ember Tragédiájának* készülő fejezeteit felolvastatta nekik s az első kinyomott példányt maga vitte át meleg ajánlással Veres Pálnéhoz Vanyarczra. A meghitt baráti viszonyra és Madách kedves humorára egyaránt élénk fényt vet az a rébuszokban írt — illetve rajzolt — levélke, mellyel a költő Sztrégováról Heine költeményeit küldte át Veres Pálnénak. (Sietek Nagysádhoz Heine költeményeit elszállítani. Kivánom, hogy oly mértékben megfeleljenek várakozásának, mint nekem kedvenceim. A második kötet Szilárd kisasszonynak nem való olvasmány. Míg személyesen tehetem tiszteletemet hódolattal maradok alázatos szolgálja, Madách Imre.)

Természetes, hogy az ilyen jó barátnek székfoglalója nagyon érdekelte Veres Pálékat. Sietnek is azt azonnal elolvasni, amint a Koszorúban 1864-ben megjelent. Ez a székfoglaló azonban Veres Pálnénak nagy szívfájdalmat okozott, de egyszersmind megszabta életének további irányait. Azonnal szemrehányó levelet ír a költőnek — ki a nőről tartott székfoglalójában a nő szellemi kiskorúságát vitatta — és védelmébe veszi asszonytársait, kik «ha elmaradtak is, elmaradottságukat elhanyagolt nevelésüknek köszönhetik». Bízik nemének intelligenciájában, hiszi, hogy a nő éppen úgy tanítható, mint a férfi, de szentül hiszi azt is, hogy tanultságát családja iránt való szeretetből mindig elsősorban családja javára fogja áldozni.

Madách székfoglalójának olvasása nemcsak panaszra indítja Veres Pálnét, hanem cselekvésre is ösztönzi. Buzdító szózatot akar intézni a magyar anyákhoz, kérve őket, hogy fordítsanak nagyobb gondot gyermekeik, különösen leányaik nevelésére.

Jókaihoz fordul s őt kéri meg, hogy buzdító levelét nyilvánosságra hozza. Ez a felhívás most 50 esztendeje (1865 október 28.) meg is jelent a *Hon* hasábjain. Sürgeti a nőket, hogy maguk is törekedjenek nagyobb műveltség megszerzésére, könyvek, társalgás, tudományos felolvasások hallgatása által. «Ne féljetek» mondja végül a férfiaknak «ha nőtestvéreitek szellemi és tudományos örökségüket erélyesen követelni fogják; ti csak nyerni fogtok, ha az élet komolyságát felfogni képes, tökélesbülés után törekvő társnő fog e földi pályán oldalatok mellett haladni.»

Ezt a felhívást csak két év múlva követi egy hasonló szellemű másik. Most már kialakul Veres Pálné lelkében a teendőik sorozata: Társadalmi úton kell pótolni a nők nevelésének hiányait; és tömörülniök kell az asszonyoknak önképzésük végett és így kell keresniök a női-kérdés — mely szerinte elsősorban a nők nevelésének kérdése — tüzetes tárgyalására és a nézetek tisztázására az alkalmat. Ugyanez év (1867) május havában értekezletre hívja össze asszonytársait, mely értekezletet 1867 május 24-én 22 asszony részvételével meg is tartottak. Egyhangú lelkesedéssel megalakítják ekkor az Országos Nőképző-Egyesületet, mely azóta ezt a jeligét viseli pecsétjében: «*Haladjunk*». Elnökül Veres Pálnét választották.

A magyar írók közül különösen *Vadnai Károly* méltatta a sajtóban meleg hangon Veres Pálné kezdeményezését. Korszakalkotónak mondja a magyar nők öntudatra ébredését, buzdítja a nőket a mozgalomhoz való csatlakozásra s ezzel nagyban hozzájárult az új eszme népszerűsítéséhez. Mert bizony támogatásra szoruló szerény kezdet volt az Egyesület alapítása. És hogy abból a gyönyörű multra tekinthető virágzó egyesület és egy hatalmas arányokban fejlett, kiváló nőnevelő intézet származhatott, ahhoz a Veres Pálné lelkesedése, páratlan nagy energiája és kitartása kellett. Rokonait nagy és előkelő baráti köréhez tartozó asszonytársait látogatásával tisztelte meg, hogy csatlakozásra bírja. Mint a csendes tó közepére dobott kő nyomán a hullámverés, úgy gyűrűzött tovább szerte a hazában a Veres Pálné buzgó agitálására megindult mozgalom.

Kitünő munkatárssal ajándékozta meg a Gondviselés Veres Pálnét gr. Teleki Sándorné született Teleki Jozefin személyében. A nemeslelkű grófnő, kinek egy évvel ezelőtt történt elhunytát mélyen gyászolja az Egyesület; kezdettől fogva együtt buzgókodott Veres Pálnéval az Egyesület felvirágoztatásán s minden vállalkozásukban kézenfogva haladtak egymással életük alkonyáig.

Így vált lehetségessé, hogy az Egyesület már 1868-ban szerény keretekben ugyan, de megnyithatta magasabbfokú leányiskoláját. A szerény keret azonban csak az elhelyezésre és a növendék — létszámra értendő, mert a tanári testületben olyan jeleseink működtek, mint Berecz Antal, Csiky Kálmán és Torkos László, míg az igazgatást nem kisebb ember, mint Gyulai Pál vállalta magára. Közülök Csiky Kálmán élete végéig megmaradt az Egyesület legfőbb tanácsadójának, igaz jó barátjának.

A fiatal iskolát Veres Pálné, mint saját édes gyermekét fogadta gondjaiba s annak emelésére helyes irányú fejlesztésére nemcsak a maga munkaerejét szentelte; az iskola jövőjének biztosítását tekintette az Egyesület legfőbb feladatának is. Tudta azonban jól, hogy *egy* magasabbfokú iskola nem elégíti ki hazánk szükségletét. A nőnevelés országos szervezését állami feladatnak tartotta. Megírja tehát kérvényét 1868-ban az országgyűléshez és országos agitációt indít meg, hogy a kérvényt minél több nővel aláírást megszerezze, óriási munkát végzett ő maga is. Ez a feladat ma sem lenne könnyű a *telefon* korszakában; de akkor levelezés, utazás mind sokkal nehezebben ment. Az aláírások gyűjtése nagyon lelkiismeretesen történt, nem úgy, mint a mai felületesebb korszakban szokás az ilyesmit tenni, hogy egy iskolában, egyesületben pár szóval jelzik az aláírás célját és nyomban együtt van a néhány száz név. Akkor a törvényhozás elé nyújtandó kérvényhez külön föliratos gyűjtőíveket küldtek szét az egész országba, de csak azoknak, akik föl tudták fogni névaláírásuknak nagy horderejét. Nem is kerülhetett ezért a kérvény a ház asztalára csak 1869-ben.

A kérvény benyújtására Deák Ferencet kérték fel. Deák országos gondjai között, mikor a felkeresésére készülő deputáció híret vette, zúgolódva kérdezte: «Mit akarnak már meg az asszonyok?» Azonban elolvassa a kérvényt és Veres Pálné hozzá intézett levelét, teljesen egyetértett azok szellemével és készségesen vállalkozott a kérvény benyújtására. A 68-iki népoktatási törvény ezen idő alatt készült. Veres Pálné agitációja ezekre is mélyreható és kedvező hatást gyakorolt. E törvényeket nagyrészt Gönczy Pál szövegezte, ki a Nőképző-Egyesületnek kezdetől fogva jóakaró barátja volt, Veres Pálné szorosabb baráti köréhez tartozván, vele nőnevelési dolgokban teljesen egyetértett. *Kép.*

A magasabb fokú leánynevelés Veres Pálné szerint éppen ott kezdődik, ahol a 68-iki törvények a polgári leányiskola négy osztályával befejezték azt. Az agitációt tehát folytatni kellett. Ezért az államot megelőzve, az Egyesület a 70-es évek elején megnyitja a polgári iskola fölé emelt továbbképző osztályait és központjává lesz a felsőbb leányiskolák tárgyában meginduló eszmecseréknek. *Molnár Aladár*, aki az 1875-ben megnyitott első állami felsőbb leányiskola első igazgatója volt, a Nőképző Egyesületben tartja meg nagyszámú érdeklődő közönség előtt ezen iskolák szervezését előkészítő előadásait. Később ezeket az előadásokat «A nőképzés hazánkban» címen könyvalakban is kiadta s abban hivatkozik Veres Pálnéra, mint akitől ilyen irányú tevékenységére ösztönzést nyert. *Kép.*

Ilyen közérdekű, a nők műveltségét emelő előadásokat gyakran tartottak az Egyesületben kiváló íróink. Váradi Antal például gyönyörű lélektani előadássorozattal tette magát a nők haláljára érdemessé.

«Haladjunk» jeliségéhez híven az Egyesület iskoláját mindenkor a kor szükségleteihez mértén fejlesztette és bővítette; így az iskola helyiségéül szolgáló épületnek is folyton változni, fejlődni, növekedni kellett. Az Egyesület 25 éves jubileumát már saját nagyméretű palotájában ülte meg, mely ma már több mint 800 növendéket foglal magában. Elképzelni is nehéz, hogy *Kép.*

hogyan teremtette elő az Egyesület azokat a százezreket, melybe az épület és népes iskola fenntartása került. Veres Pálné és elnöktársa, Teleki Sándorné grófnő, az agitációval és a szellemi vezetéssel volt elfoglalva s ha kiterjesztették is gondjukat az Egyesület anyagi ügyeire: annak technikai intézésére nem vállalkozhattak. Az Egyesület első 25 évében két kitűnő magyar asszony volt e részben hűséges segítőtje Veres Pálnénak. Az *Kép.* egyik Gönczy Pálné volt, ki az Egyesület pénztári tisztségét ritka pontossággal és okossággal töltötte be úgy, hogy az Egyesület anyagi megszilárdulása pénzügyeinek rendezettsége egyenesen neki volt köszönhető. (Az Egyesület iránt való szeretet és áldozatkészség örökletes lévén családjában, azóta meg fia, Gönczy Béla az Egyesület kitűnő pénzügyi tanácsadója és titkára.) A másik hűséges munkatárs Szathmáry Király Pálné, a fejlődő Egyesületnek hatalmas támasza, ellenőre, inkább a hívek toborzásában, a gyűjtésben, az Egyesületnek vidéken való népszerűsítésében tűnt ki; egyéni szeretetreméltóságával, lelkesedésével, munkabíráásával és családi összeköttetéseivel nagy segítségére volt a szeretett elnöknek. Szállóigévé is vált ebben az időben, hogy a *három Pálnénak* köszönheti az Egyesület gyors megerősödését és kifejlődését (Veres Pálné, Sz. Király Pálné és Gönczy Pálné).

Minden buzgó támogatás mellett az Egyesület bennlakással kapcsolatos iskolájának fejlődésével mind több és több munka hárult Veres Pálnéra, ki nemcsak az Egyesületnek volt vezére, de az iskolának is legfőbb igazgatója. Nagy emberismereténél fogva sikerült az iskola tanári-testületét úgy szervezni, hogy az abban folyó kitűnő tanítás révén az iskola hírneve nőttön-nőtt. Az internátus élére is finomérzésű nőket állít, kiknek a leánykákval való bánásmódjukra nézve a legaprólékosabb részletekre kiterjedő útbaigazítást ad; a nevelőnők munkabeosztását velük együtt állapítja meg s nevelői eljárásukat tanácsadással támogatja, mert az ő intézetében egyszerűségre, munkásságra és mélységes hazaszeretetre kell nevelni a leányokat. Eleinte gyakran változtak az igazgatónők. Vachot Sándorné után br.

Barkóczy, majd Dusóczy Károlyné következett, míg végre az áldott jó Janich mama vezetésével állandó lett az intézetben Veres Pálné szelleme. Janich-mama huszónkét éven át volt hűséges sáfárja a reá bízott erkölcsi és anyagi értékeknek s Veres Pálné, az Egyesület és a tanári testület teljes bizalmát és osztatlan tiszteletét bírta egész haláláig. Kép.

Veres Pálné a tanári testületek ülésein is részt vesz s minden erejével rajta van, hogy az intézetben folyó tanítás megfeleljen azoknak a követelményeknek, melyeket a felsőbbfokú leányiskolák feladataképen ő maga megszabott. (Ezért érdekelte különösen a tanterv, a tanítási anyag megválasztása, beosztása és az órarend, melyek elkészítésében szívesen befolyt s e részben a tanári testületeket mindig örömmel támogatta.) A tanárokhöz intézett leveleiben látjuk, hogy a kellő tudományos színvonal megtartása mellett különösen a nemzeti feladatok megoldására adott ösztönzést a magyar nyelvtan, mondattan és helyes szórend, magyaros beszéd tanítását különös figyelmükbe ajánlotta.

A nőnevelésre, nőkérdésre vonatkozó nézeteit azonban rendszerint az Egyesület közgyűlését megnyitó beszédeiben, vagy a kisebb népességű *választmányi gyűléseken* fejtegette. A Nőképző Egyesület közgyűlései éppen ezért nagy érdeklődést keltettek a hivatásos pedagógusok között is. Szokás volt akko- Kép. azt mondani, «menjünk a Nőképző közgyűlésére, tanuljunk Veres Pálnétól nőnevelési reformokért lelkesedni.» Mert lélek volt Veres Pálné minden szavában s noha beszédeit — a nagyobb szabotosság kedvéért — rendszeren olvasta, hallgatóságát beszédeinek benső igazságával és meggyőződésének erejével mindig magával ragadta. Új eszmék felvetése, reformok sürgetése rendszeren a téma. Egyszer azt fejtegeti, hogy a nőknek filozófiai, különösen lélektani ismeretekre van szükségük és sürgeti, hogy e tárgyakat vegyék be a leányiskolák tantervébe; máskor buzdítja a nőket a magyar ipar pártolására, magyar iparcikkek fogyasztására; majd sürgeti, hogy a leányokat is neveljék ipariskolákban kenyérkereső ügyes munkásokká; fejte-

geti, hogy hogyan értékesítheti a nő a családjában ismereteit. A nőknek önálló pályákra való nevelését is szükségesnek tartja és kimeri mondani már akkor, hogy «ha a nők szavazati joggal bírnának, akkor kétségtelenül megszerveznék azon rendszeres, általános ismereteket nyújtó iskolákat, mint a minő a fiúk részére a gimnázium.»

Ilyen mélyreható munkásság mellett természetesen nőttön-nőtt az Egyesületnek hírneve, Veres Pálnéhoz teljesen idegenek is fordultak pedagógiai tanácsokért. Levelezése ezért rendkívüli méreteket öltött, de ő fáradságot nem ismerve szolgált tanács-csal, felvilágosítással mindenkinek. Nagy népszerűsége különösen kitünt az Egyesület 25 éves jubileuma alkalmával, mikor politikusok, miniszterek és poéták — nem számítva a számos nőegyesületet — elhalmozták tiszteletük, hódolatuk nyilvánításával. Ekkor falazták be az intézet falába, márványtábla alá az intézet 25 éves történetét és Veres Pálnénak azt a levelét, melyet az 50 év múlva következő elnökhöz intézett. Érdekes okmánya ez a levél az intézethez, az Egyesülethez való meleg szeretetének. A jubileum fáradságát csodálatosan bírta, pedig 78 éves volt már ekkor és csak nemrégén állott ki hosszas és súlyos betegséget, mely miatt 1889-ben le is mondott az elnökségről és csak Telekiné és a választmány kérésére és sürgetésére maradt meg az Egyesület élén haláláig.

A jubileum után a halál nem is váratott sokáig magára. Ez évben ugyanis az a kitüntetés érte az Egyesületet, hogy a Kép. királyné, akinek az érdeklődését az intézet iránt Veres Pálné már 1869-ben felkeltette, harmadizben is látogatást kívánt tenni az intézetben. Nagy esemény volt ez akkor, hisz a jóságos királyné fia halála óta csak bolyongással, utazgatással enyhítette Kép. anyai fájdalmát; közintézetek megtekintésére nem volt rábírható. Most, 1893-ban újból látni óhajtotta a 25 év óta nagyot fejlődött intézetet. Veres Pálnét táviratilag hívták fel a királyné fogadására Váczhartyánból, hol betegeskedése óta (vanyarczi birtokát bérbe adva) állandóan tartózkodott. Amily fényt derített azonban a királyi látogatás az Egyesületre és Veres Pálné él-

tére, oly súlyos következményekkel járt a hajlott korú elnök egészségére. Erős meghülés következtében fájdalmas, csúzos betegségbe esett, melytől nem is szabadult meg többé. Betegsége ágyba kényszeríté, de szellemi erejét meg nem törhette. Kényelmes dolgozószobájában fekvő betegen a Greguss Ágost által is lefordított Beck-féle lélektan alapján apró, gyöngy betűivel megírta «Tapasztalati lélektanát.» Ő maga csak szerkesztésnek nevezte munkáját s érdemül csak azt tudta be, hogy könnyen érthető módon írt s a nőket leginkább érdeklő fejezetekre különös gondot fordított. Életének utolsó nagy öröme a királyné látogatása mellett az volt, hogy ezt a munkát sajtó alól kikerülni látta és ismerőseinek s a sajtónak megleghangú elismerő sorait olvashatta.

Kép.

Kép.

Halálát közeledni érezvén, magához hívatta kedves intézetének igazgatónőjét s nevelő személyzetét s megható szavakkal búcsuzott el tőlük, lelkükre kötven kedves intézetének gondozását s a növendékeknek az eddigi magyar szellemben való nevelését. Ott halt meg leánya birtokán, Váczhartyánban, melynek árnyas fái alatt oly nagyon szeretett élte utolsó éveiben üldögelni. Halála mély gyászba borította nemcsak az Egyesületet és az intézetet, hanem az egész művelt magyar nőközönséget, mely évtizedeken át Veres Pálnét tekintette szellemi vezérének. Hült tetemeihez, mely a váczhartyáni szalonban volt felravatalozva, elzarándokoltak koszorúikkal a környék uri családjai, a fővárosi leányiskolák és egyesületek képviselői, hogy az ő családjával és az ő egyesületével együtt kifejezést adjanak kegyeletüknek, tiszteletüknek. Ami benne múltó volt és földi, az ott porlad a vanyarcezi árnyas temető sírboltjában; de ő maga «éltető eszmévé finomodva» közöttünk már elérte a halhatatlanságot.

Kép.

Kép.

Kép.

Az Egyesületben helyét Teleki Sándorné foglalván el, az elhunyt elnök szellemét hatékonyabbá kívánta tenni s elhatározta az Egyesülettel, hogy Veres Pálnéről az Egyesület minden közgyűlésén megemlékeznek. Az első emlékbeszédet Csiky Kálmánné, az Egyesület akkori alelnöke — ma társelnök — tartotta, példát mutatván rá, hogy miként kell a «nagyasszonyt»

Kép.

a tisztelet kifejezése és kitűnő női, hitvesi, anyai és háziasszonyi erényeinek ismertetése által a mai női nemzedékre nézve is nevelőtényezővé magasztosítani. Csikyné után évről-évre szeretettel vállalkoznak az egyesületi tagok Veres Pálné emlékezetének megújítása által arra, hogy önmagukat az Egyesület iránt való szeretetben s a nőnevelés ügye iránt való áldozatkészségben Antheusként megerősítsék.

Veres Pálné emléke iránt tartozó kegyeletének lerovására sokat tett az Egyesület a nagyterjedelmű *Emlékkönyv* kiadása *Kép.* által, melyben Rudnay Józsefné, édes anyjának és Telekinének az elnöki széken utódja, gyűjtötte össze Veres Pálné életére és munkásságára vonatkozó adatokat. (Kincses bányát bírnak e könyvben, melyhez a nőnevelés utolsó 50 esztendejének történetére vonatkozó adatokért bizalommal fordulhatunk.)

Ennek az emlékkönyvnek olvasása közben fakadt ki Patay Gyuláné szül. Szathmáry Király Anna lelkéből a felkiáltás: «Szobrot kell emelni Veres Pálnénak!» Kiáltása visszhangra lelt országszerte. *Kép.* Lovassy Ferencné, szül. Baranovich Róza, egy tiszteletre méltó magyar matróna állt a «Szobormozgalom» élére, hű segítséget nyervén *Kép.* Gruz Albertné lelkesedésében. Országos szoborbizottságot létesítettek, hol Lovassyné mellett a társelnökséget *Kép.* Mikszáth Kálmán vállalta el, ki írói összeköttetéseinél fogva a sajtóban tette népszerűvé a mozgalmat. Hogy a mozgalom nem volt csupán a jóbarátok hódolata, azt mutatja az Erzsébet-tér árnyas fái között álló szép szobor, Kiss György alkotása, melyet közadakozásból *Kép.* emelt a magyar nőnevelésügy lelkes apostolának a magyar nemzet. Ahhoz a szoborhoz elviszik és vigyék is el a főváros és vidéki leányiskolák tanulóit s véssék emlékezetükbe, hogy anyáikat és nagyanyáikat nemük megbecsülésére és lelkük kiművelésének szükségességére Veres Pálné tanította meg, ki egész életén át küzdött a nők emberméltóságának elismertetéséért.

A Veres Pálnét túlélő szuggesztív hatásnak lehet tulajdonítani, hogy sem az intézet fejlődésében, sem az egyesületnek tevékenységében lankadás nem állott be. A nagyasszony halála *Kép.* évében Wlassics Gyula közoktatási miniszter nagylelkű közveti-

tésével tényre vált a Veres Pálné által annyira óhajtott, sürgetett *magasabb nőképzés az egyetemen*, melynek 20 éves évfordulóját is most ünnepelhetjük. Az egyesület az égető szükséglet felismerve, már 1896-ban, *Beöthy Zsolt* értékes tanácsai szerint és igazgatása alatt megszervezte az első leánygimnáziumot hazánkban. Az iskola fényes reneszánsz korszaka kezdődik ezzel, mert a tudományos pályára lépni nem kívánó leányok számára továbbképzővel és főzőiskolával egészíti ki az egyesület Veres Pálnéról elnevezett felsőbb leányiskoláját is. S mikor a gimnáziumot végzett tanulók első csoportja 1900-ban a már nyilvánossági joggal bíró iskolában az első érettségit teszi, Emich Gusztávné indítványára és vezetésére megnyitja az egyetemen tanuló növendékei számára «Wlassics-kollégium»-át. Ezt az intézményt a háborús zivatarok hatására ideiglenesen beszünteti ugyan, de hogy ez nem jelent hanyatlást az intézet életében, azt bizonyítja az utolsó 1915-ben érettségiző tanítványok népes csoportja.

A Nőképző Egyesület hű maradt alkotója szelleméhez abban is, hogy nemcsak figyelemmel kíséri, hanem sok esetben irányítja ma is a Magyar Nőegyesületek szociális tevékenységét. Ettől a szereplésétől részben megfosztotta ugyan a «Magyarországi Nőegyesületek Szövetségé»-nek keletkezése; de az Egyesület büszke öntudattal mutathat rá, hogy ez a nagy szociális alkotás is az ő kebeléből indult ki. A M. N. Sz. első elnöke, az akkori elnökünk Teleki Jozefin grófnő volt, s az ügyvivő elnök, Egyesületünk iskolájának s így közvetve Veres Pálnénak tanítványa.

Veres Pálné emlékezete él és éljen is közöttünk időtlen időig! A maihoz hasonló nehéz időkben pedig forduljunk könnyöggel a magyarok Istenéhez, hogy támasszon hazánkban időnként a Veres Pálnéhoz hasonló nagy asszonyokat, hogy az eljövendő nemzedékek is buzdítást véve tőlük, kötelességeik tudatára ébredjenek s áldozatra készen, bátran és nemesen tudjanak dolgozni a magyar család és a magyar haza javáért.

A TUDOMÁNYOK ABC-JE.

Allegorikus játék.

(Ismertetés.)

Veres Pálné születésének százéves évfordulóján az Uránia-színházban tartott műsoros est keretében a megdicsőült nagyasszony apotheozisa gyanánt színre került az Országos Nőképző Egyesület leánygimnáziumi növendékei előadásában Tordai Grail Erzsinek

«A tudományok abécéje»

című allegorikus játéka, melyet maga a szerző rendezett és tett azáltal aktuálissá, hogy Veres Pálné áldásos működésére vonatkozó sorokat szőtt a szövegbe s e részeket a rendezésnél még külön is kidomborította.

A darab tartalma röviden a következő:

Irma, az intézet egyik magasabb osztályának növendéke, annyira belekábult a tanulásba, hogy káprázatot lát, melyben a betűk megelevenedve, egy-egy tudomány képviselőjében, abécé sorrendben jelennek meg előtte. A tudományok nemcsak a fiatal leányt faggatják kérdéseikkel, hanem egymás között is vitatkoznak. Különösen az exakt tudományok fölényeskednek, de végre ezek is kénytelenek belátni, hogy hatáskörük mily korlátolt s hogy a hitet, mint a szeretet tudományát illeti meg az elsőség.

Irma, hogy a hit és tudományok kibékülése felett érzett örömének szárnyalóbb kifejezést adhasson, a *Zenét* hívja segítségül, melynek ritmusára nemcsak az összes tudományok, hanem sok, sok tulipán is a színre siet.

A tulipánok magyaros tánca után az összes szereplők festői képpé csoportosulnak; a tulipánok pedig a magukkal hozott nagy arany betűket feltartva, a következő mondatokká alakítják:

ISTEN

ÁLDD MEG A MAGYART!

ÉLJEN

VERES PÁLNÉ EMLÉKE.

Midőn Irma szeme elé tárul e színes kép, örömmel érzi, hogy ez már nem bűbáj, hanem valóság, aminek a következő lelkes szavakkal ad kifejezést:

Új káprázat vagy valóság,
Amit mostan lát szemem? ...
Veres Pálné neve tűnik
Fel a betűk képiben ...
Igen, áldott nagyasszonyunk,
Veres Pálné, üdv neked,
Ki a hazának szentelted
Munkás egész éltedet.
Száz év előtt mint jó angyal
Szállottál a földre le,
Hívó szódra körülölelt
Magyar lányok serege.
És te megtanítád őket,
Hogy tudomány és a hit
Női szívek útján még több
Áldást hint és nemesít.
A hazának örök kincse
A te példád, szellemed;
Azért áldjuk ma s mindenkor
A te dicső nevedet!

A főszereplő fiatal leány e szavai után felhangzott a Himnusz, amit a közönség is a színpadon álló száznál több fiatal leánnyal együtt énekelt. Ezzel az előadás véget ért.

A FEKETE MÁRVÁNYTÁBLA FELIRATA.

(Szövege Csiky Kálmán-tól.)

AZ ORSZÁGOS
NŐKÉPZŐ-EGYESÜLET
E MÁRVÁNYLAPRA ÍRTA
LÁNGSZELLEMŰ MEGÁLAPÍTÓJÁNAK
NEGYEDSZÁZADNÁL HOSSZABB IDŐN ÁT
LELKES VEZÉRÉNEK
VERES PÁLNÉ
SZÜL. BENICZKY HERMIN
ÚRASSZONYNAK
ÁLDOTT EMLÉKEZETÉT.

ESZMÉNYEI ÉVRŐL-ÉVRE DÚSABB VIRÁG-
ZÁSBAN ÚJULNAK MEG.
ALKOTÁSÁT A MAGYAR LEÁNYOK NEMZETI
MŰVELTSÉGE ÉS ÖNTUDATOS HON-
SZERELME ÖRÖKÍTI.
NEVÉT TISZTELETTEL FOGJA EMLÉGETNI
A HAZAI NŐNEVELÉS TÖRTÉNELME.

MDCCCXCVI MÁJUS 17.

VERES PÁLNÉ BENICZKY HERMIN SZÜLETÉSÉNEK SZÁZ ÉVES FORDULÓJÁN.

Az «Országos Nőképző-Egyesület» elmúlt esztendeje a kegyeletnek, az emlékezéseknek az esztendeje volt. Asszonyokat ünnepelt. Asszonyok emlékének áldozott, akik nemcsak ennek a hors-concours egyesületnek voltak a *nagyasszonyai*, de első asszonyai voltak Magyarországnak is. Megfestették és leleplezték arcképét csak nem régen elhunyt nagyérdemű társelnöknőjüknek, egerbegyi Grúz Albertné sz. Erdey Rózának, akinek neve örökké élni fog a hazai jótékonyág előharcosainak évkönyvében. Azét a nemes, nagyszívű hölgyét, aki annyi özvegy és árva könnyét letörülte életében.

Aztán ünnepelték az Egyesület két halhatatlan alapítóját, gróf Teleki Sándorné sz. Teleki Jozefin grófnőnek és farádi Veres Pálné sz. Beniczky Herminnek az emlékezetét.

Veres Pálné Beniczky Hermin születésének századik évfordulója adott alkalmat arra, hogy az Egyesület a *legnagyobb magyar asszony* szent emlékezését ünnepelje.

Il faut qu'il y ait chez les femmes une aptitude naturelle a diriger les hommes à juger des choses pratiques, mondja Edmond Rossier «Profils de Reines» című történelmi portré-jaiban. Veres Pálnéra ráillik ez a mondás. Mert a lángelmével a rendkívül logikus, praktikus gondolkozást is párosította. Ezt megtaláljuk életének minden cselekedetében. Az ő idejében a magyar nőnevelés idegen kezekben találtatódott. Különben is előkelő családok leányai akkori időkben nem készültek kenyéradó pályára.

Beniczky Hermin az ország egyik legelső családjából eredt.

Ősei Radó nádortól származtak s már 1204-ben igen előkelő szerepet játszottak. — Hermin 1815 december 13-án született. Negyedik gyermeke volt szülőinek. Nevét József nádor gyönyörű szép, a magyarok által imádott második neje után nyerte, aki nek Beniczky Pálné igen kedvelt asszonya volt. Vele beszélt meg a palatinusné az első budai magyar asszony-egyesület tervét is, amely szlavnicai gróf Sándor Vincéné, Beniczkyné, gróf Brunszwickné s más előkelő asszonyokkal élükön, csakhamar meg is alakult. *Ez volt az első jótékonyági asszony-egyesület Magyarországon.*

Midőn Beniczky Pálné özvegyen maradt, atyjának Sturmann Márton consiliárius, egykori insurgens óbesternek (kinek őse Svédországból a harmincéves háború alatt mint generális került az országba) budai házába költözött s teljesen gyermekei nevelésének és a jótékonyágnak élt.

A nádor igen szerette Sturmann Mártont. *«Egyszersmindkorra szívesen látja a palatinusné ebédre»*, mondotta neki és Sturmann consiliáriusnak sohasem küldtek külön meghívót az udvari ebédekre. — *Er ist geladen für ein- und allemal . . .* mondotta a palatinus főudvarmesterének.

A Beniczky Pálné fiai, Márton és Adolf, mindig hivatalosak voltak a nádor gyermekeinek *«Kinderball»*-jaira. Sőt karácsonyestére is. Kivülök Keglevich Géza volt a kis István főherceg legkedvesebb játszópajtása.

1831-ben *a nagy kolera* soha nem heggedő sebet ejtett az anyjukat rajongva szerető Beniczky-gyermekek szívéen. A dúló járvány rövid napok alatt elragadta Beniczky Pálnét, úgy csodaszép nővérét, szirmabessenyői Szirmay Boldizsárnét is.

A leányok, Mari, Hermin és Lotti, most már teljesen elárvultan, nagyatyjuk Sturmann Márton tógyörki kastélyába kerültek. Mindenük megvolt, nagyúri fényben éltek itt, de jóformán minden szeretetet, melegséget nélkülöztek. Sturmann Mártont leányainak, különösen kedvencének, Beniczky Pálnének halála úgy megrendítette, hogy teljesen elzárkózott a világtól és nem szerette még a vendéget se.

Pedig míg neje semberi és felsőszüdi Sembery Mária-Anna élt, fényes vígságok színhelye volt a tógyörki és gömörmegyei vizesréti kastélya is. A Beniczky leányok magányukban whisteztek, olvastak és társadalmi meg egyéb fontos kérdések fölött nagy disputákat rendeztek. Némelykor vidámabb pár hetet töltöttek aztán Pesten nagynénjük, Tihanyiné házában. Itt találkozott újra egykori kis játszó pajtása, Teleki Lászlóval, az 1860—61-iki országgyűlés kiemelkedő alakjával.

Tógyörkre visszatérve megint csak a whist, a disputa, a könyvek maradtak. Leginkább Hermin bújta ezeket; azonban csupán német és francia forrásokból táplálkozhatott. Magyar litteraturáról nem igen volt fogalma. Családi körben — mint a felvidék előkelőinél ez divatozott — németül is beszéltek egymás közt. Mikor fivére Adolf megnősült, Tógyörkre jött lakni. Az úgynevezett *alsó kastélyba*. Felesége toicsvai *Bónis Jeanette* akkor legszebb leánya volt az országnak. Ünnepezt szépsége a pesti és pozsonyi főrangú szalonoknak, aki még az udvari bálokon is feltűnt.

Bónis Jeanette a színmagyar Biharból került Tógyörkre. Sógornőit csakhamar megismertette Kisfaludy *major uram* regéivel, Kisfaludy Károly vigjátékaival. Az *Aurora* egy pár régi füzetét is elhozta magával. Mind ujság volt ez a Beniczky leányoknak. Kivált a minden könyv és tudományért rajongó Hermin kapott rajtuk, s hogy tökéletesítse magát a hazai nyelvben, sógornőjével mindig csak magyarul beszélt.

Die Mintscha ist sehr lieb und sehr gelehrig — írta Jeanette egyik levelében Ambrózyknak, férje nagynénjének, Hermin kedvességéről és tudományszomjáról emlékezve.

Lassanként magyar alapokra fektette tudásának fejlesztését Beniczky Hermin. Dús forrásokra akadt aztán, miután férjhez ment farádi Veres Pálhoz, egy klasszikusan művelt, nagyesszű, lángoló hazafiségű férfiúhoz. Vanyarci boldog otthonában teljesen magyar nő, kitűnő honleány lett a meglehetősen kozmopolita nevelésű Beniczky Herminből.

A vanyarci kör egyik meghitt barátja, Madách Imre, csak

elősegítette Veres Pálné törekvéseit. Egyetlen leányával, a minden szépert, nemesért már korán lelkesülő Szilárdossal, együtt tanult az anya és rövid pár év alatt mindent kipótolt, ami nevelésében hézagossá maradt.

Leányát férjhez adva egy művelt, kedves, igazi magyar gaval-lér, Rudnay Józsefhez, Veres Pálné érezni kezdte, tettvágyó lel-két nem elégíti ki a szűk kör. Hogy lelkében erők szunnyadnak, amelyekkel hazájának még sok szolgálatot tehet. Emelheti nem-zetét. Így érlelődött meg lelkében: *magyar nevelést* kell adni a *magyar* családok leányainak s erre vonatkozólag — 1865 okt. 28-án — meg is jelent korszakot alkotó, új mesgyét jelölő cikke Jókai *Hon*-jában.

Számtalanszor megiródott már, kicsiny magból hogy lett terebélyes fa. Miként lett a ma hors-concours intézetté az «Or-szágos Nőképző Egyesület» iskolája. Veres Pálné első segítő társa, mindenben méltó, áldozatkész partnere gróf Teleki Sán-dorné volt, akinek érdemeit aranykönyvébe iktatta a magyar nők nemzeti hálája. Mellette Szathmáry Király Pálné, sebessi Gönczy Pálné fáradhatatlan buzgalma, odaadása emelték és virágoztatták tovább az intézetet, majd a már fent említett Grúz Albertné. Ezen lelkes magyar hölgy páratlan buzgalmának nagy része van abban, hogy oly gyorsan valóra válhatott azon eszme, melynek özv. Lovassy Ferencné lelkes megindítója és fáradhatatlan erélyes megvalósítója volt, hogy ugyanis az Er-zsébet-tér árnyas fái alatt ma hófehér szobra áll a hófehér lelkű *legnagyobb magyar asszonynak*. Szobra, amelyhez el fognak zarándokolni a késő asszonyi nemzedékek, hogy áldják annak az asszonynak az emlékezetét, aki a nők előtt meg-nyitotta a magasabb kiképzés, a kenyérkeresés annyi pályáját. Aki keresztülvitte, *hogy magyar honban magyar nevelést nyerjenek a magyar családok leányai*. Az iskoláról külön is írni annyi volna, mint baglyokat vinni Athénbe. Ismeri azt mindenki szé-les ez országban. Ismerik, áldják már nemzedékek, akik ott nyerték kiképeztetésüket.

Ennek az intézetnek halhatatlan megalapítójáról, a fényes,

ősrégi Beniczky-nemzetség *csillagáról*, Beniczky Hermin Veres Pálnéről minden művelt magyar asszony tud. Nevét minden művelt magyar asszony imádságaiba kell hogy zárja.

A nagyasszony születésének 100-ik évfordulóját ünnepelte nemrég az Egyesület emelkedett szellemben, disszel, önmagát is megtisztelve. Még voltak ott olyanok számosan, akik ismerték Veres Pálnét. Akik ismerték soha nem lankadó energiáját, minden asszonyi észen diadalmasan felülemelkedő logikáját, éles dialektikáját, akik hallották vitatkozni. Érveivel minden ellenérvet legyőzni. Gyönyörű beszédeiben többször méltatta a legnagyobb magyar asszonyt alsócsernátonyi Csiky Kálmánné, sebessi Gönczy Etelka. Írtak róla, élükön Mikszáth Kálmánnal, legnagyobb íróink, mit tudnék én még különbet, magasztosabbat hozzátoldani ehhez a ragyogó, legendás, meteorszerű asszonyi pályafutáshoz?

Talán csak a rokon büszkeség dobogtatja meg jobban, melegebben az én szívemet, mint az idegenekét. Talán csak mélyebben érzem át, ki volt *Beniczky Hermin*, az én anyai nagyatyámnak az édes nővére, drága feledhetetlen anyámnak szeretett nagynénje. A fényes családnak legnagyobbik fényessége.

Korszakalkotó páratlan munka volt az «Országos Nőképző Egyesület» iskolájának a megalapozása, továbbfejlesztése. Betetőzte Veres Pálné nagy munkáját a *nőknek az egyetemen való továbbképzése*. A nagy miniszter, Wlassics Gyula alatt vált testté az íge. A legnagyobb magyar asszony egyik kedvenc eszméjének a megvalósulása. Wlassics Gyula, a magyar kultúrának ezen fáklyavivője, most, húsz év után, maga is emlékezik ezen korszakos eseményre és egy, Rudnay Józsefnéhez, az «Orsz. Nőképző Egyesület» mostani elévülhetetlen érdemű elnökéhez intézett meleghangú levelében a többek közt ezeket mondja: «Amit sikerült a nőnevelés érdekében tennem, erre gondolok a legörömelebb, különösen azért is, mert még saját miniszter-társaim és a jelentékenyebb kultúrférfiak közül is *nagyon hidegen fogadták . . .*» (t. i. a nőknek az egyetemre való bocsátását). Majd folytatja: «de én olyan igazságtalanságnak tartottam,

hogy a nőt a magyar állam elvileg zárja ki a tudományos pályák keretéből, hogy *nem tágitottam . . .*»

Igen. *A nagy miniszter nem tágitott.* Mint nem tágitott soha, ha igazán nagy dologról, igazán valamelyik egyén nagy tehetségéről volt szó. Keresztül is vitte az ügyet. Még pedig a király jóváhagyása és megelégedése mellett, mint fentidézett levélben ezt meg is említi: «talán indiscretio nélkül elmondhatom, reformom sikerét *legelső sorban* felséges, jó királyunknak köszönhetem, aki, midőn kötelességszerűen előadtam az ügyet, készséggel jelentette ki, hogy ő *szívesen* adja beleegyezését . . .»

Ma, mikor innen-onnan két éve dúl a háború, látjuk, mily bölcsen előrelátott bölcs királyunk és nagy minisztere, mikor keresztülvitte Beniczky Hermin eszméjét. Orvosok, gyógyszerészek kerültek ki a «*diákkisasszonyok*»-ból, akik emberül megállják helyüket. És hányan és hányan működnek közülök tudományos pályán, férfiakat pótolva, akiket a hon védelme elvont most a polgári foglalkozásoktól.

Nagy igazán végzi Wlassics Gyula levelét: «— — most a rettenetes világháborúban már a régi ellenzők körében is sűrűn emlegetik, hogy mégis csak okos dolog volt 20 év előtt a nőket egyetemre bocsátani, mert a háború szolgálatában is beváltak a nőorvosok, de főleg bevált az a kitartó társadalmi szellem, melyben talán *legnagyobb része van* az egyetemi reform és leánygimnáziumok által felemelt női értelmiség és belátás magas színvonalának . . .»

Egy lelkes, magyar nemes úrasszonyé volt az eszme. Kultúránk kitűnő apostola, Wlassics Gyula segítette diadalra. Azé a lelkes, nemes magyar úrasszonyé, akinek századik születése napját most ünnepelte fénnel, disszel az általa alapított jeles Egyesület. Lelkes, kiváló magyar asszonyok. Egy lelkes, magyar nemes úrasszonyé, akinek neve élni fog örökké s akinek emléket áldva áldandják késő asszonyi nemzedékek. Áldani, mert *ember voltára* segítette az asszonyt s új, beláthatatlan teret nyitott az asszonyi munka és az asszonyi értelemnek.

Vay Sándor.

NEMZETI NÖNEVELÉS.

A «Pesti Hirlap» 1915 dec. 19-iki számából.

Egy magyar úriasszony született száz esztendővel ezelőtt: Veres Pálné. Húsz esztendeje halt meg és harmincöt esztendőn keresztül életének minden célja, vágya és ábrándja az volt, hogy a hivatalos állami nőnevelés rendszerétől eltérően, a nőnevelés ügyét *alaposabb* nőképzéssel reformálja. Veres Pálné ezt az *alaposabb* nőképzést úgy képzelte el, hogy a leányokat ne csak írni-olvasni tanítsák az iskolákban, hanem tanítsák meg azokra is, amikre a fiúkat tanítják egészen a nyolcadik gimnázium végéig.

Veres Pálné eszes, nagystílű asszony volt, abból a régi jogászeszű magyar asszonyfajtából való, akinek nem is kellett özvegyen maradnia, hogy azért maga vezesse a gazdaságot, a bírói pöröket és maga küldjön a pozsonyi országgyűlésre követet. Ilyennek kellett Veres Pálnénak lenni, mert máskülönben nem látta volna meg az állami nőnevelés szűk határát. Veres Pálné úgy képzelte el az ő idejének jövőendő nőit, hogy ezek a tanult, eszes asszonyok szellemileg lépést tartsanak az urukkal, a fiaikkal és amellett, sőt ép ezért, női hivatásukat még teljesebb egészében töltik majd be.

A feminizmus abban az időben ismeretlen volt még nálunk és Veres Pálnét, a nógrádi alispán feleségét nem a tudatos szociális törvényekből kialakuló feminista eszmék vezették. Mégis ő volt, bár öntudatlanul, az első feminista Magyarországon; agitációiban azonban inkább a régi magyar úriasszonnyal vele született tiszta ősi nemzeti érzése, lelkiileg-szellemileg fajmagyar voltának gondolkodása vezette. Művelt és ép e lelki műveltség-

ből kifolyólag, teljesen magyar szellemben és erkölcsökben akarta nevelni az új női generációt. És ez az ő legszebb, legnagyobb érdeme. Sajnos, nem sikerült elérnie célját. A magyar szellem túlságosan éber, fogékony, befolyásolható és önkritikája bizonytalan. Ezért az a generáció, aki Veres Pálné után következett, az idegen szellemű irodalom, művészetek, erkölcsök és divat között észrevétlenül kibontakozott saját mindeneknél értékesebb nemzeti karakteréből. Egy gyűlöletes és ostoba jelszó vált igévé a magyar ajkakon: a nemzetközi jelleg. Nemzetközivé lenni...

A nőnevelés ügye nem tartozik az állam politikai ügyei közé. A kultusztárca alig érinti a politikát, holott az államok egész berendezése, nálunk és mindenütt, a családokból indul ki. Az állam a családokból alakul, az államok erkölcsének és erejének súlyát a családok erkölce és ereje adja és minden nagy és kisembert, a katonaságot, polgárságot és minden egyes egyént a család adja az államnak, szorosabban: a nő.

Az új generációt másként kell nevelni és ehhez elsősorban a nőt, a leendő anyákat. Ők szülik az embert és ők nevelik az államférfiakat, a katonákat, a kereskedőket, gazdálkodókat és valamennyi férfit. A jónak és rossznak minden magvát a családból hozza magával minden nagy és kisember. Ha tiszta idealizmust, emberszeretetet, egyszerűséget hozott magával a szülői házból, ezt visz magával a miniszterelnöki palotába, a kaszárnyába, a gyárba, a hivatalba, a kereskedésbe és mindenhova.

Az alávaló örökös számítást ki kell irtani az emberi lélekből. Egyszerűsíteni kell az életet, az igényeket lefokozni és a szívet nem szabad a zsebben, a plajbász mellett hordani.

Mindez talán szépen összefoglalt, egyenes sorrendben benne foglaltatott a száz esztendő előtt született nógrádi alispánné alaposabb nemzeti nőnevelési reformjában. Nagy utakat járt meg azóta az *alaposabb* nemzeti nőnevelés ügye, de erős fejlettségében is vissza kell térnie oda, ahonnét kiindult: a minden érzésében erős magyar asszony szívéhez. Úgy kívánja ezt az állam és a magyarság jövője.

Lux Terka.

VERES PÁLNÉ.

A «Budapest» 1915 dec. 15-iki számából.

A magyar nőnevelés kérdése talán sohasem volt időszerűbb problémája ennek az országnak, mint éppen most, amikor a férfinép minden épkézláb tagja a haza védelmében ontja drága véré.

Veres Pálné akkor kezdte nagyszerű tevékenységét, amikor nemzetünk a 67-iki kiegyezéskor új, alkotmányos életre ébredt s a nemzeti népoktatás és kulturális feladatok addig elhanyagolt állapotának rendezéséhez is hozzáfoghatott.

Az elmúlt nagy harcokban és az abszolút kormányzat alatti tespedésben ellanyhult intellektuális erőt pótolni kellett mindkét nembeli ifjúság intenzívebb és magasabb fokú nevelésével. Ez a gondolat adhatott erőt Veres Pálnénak, ez vezethette sikerre munkáját, ebből épült fel a magyar nőnevelés temploma, amelyben ma Veres Pálné emlékének áldozott a magyar társadalom.

Ma már csak az emléke él ennek a nemeslelkű nőnek, de ebből az emlékből sarjadzik a magyar nőnevelés új fázisa.

Közel hatvanesztendő nemzeti élet után most már ott tartunk, hogy a férfierő pótlása válik szükséggé. A legtermészetesebb pótlás a női munka, mely immár két évtizede nálunk is sok munkatéren nyert polgárjogot. Mióta az írógép, a könnyen kezelhető szerszámgépek és nők által elvégezhető ipari alkalmak megszorodtak s a technika fejlettsége mindinkább kevesebb emberi erőt állít a nagyeredményű munkák kiviteléhez, a nő gazdasági helyzete emelkedett, a munkaalkalom megszorodott,

a nő el tudott helyezkedni a férfimunka mellé egyenrangú társnak.

Igaz, hogy a Veres Pálné alkotta nőnevelési rendszer nem ezt célozta; az eszméi magaslaton nyugvó elvek szerint nevelt magyar nő nem a XX. század ipari törtéteseire készült el, nem ez az élet várt rá és nem is ez lenne a sorsa hosszú ideig, ha a világháború rombolása, férfipusztítása még ötven esztendeig megkiméli nemzetünket.

Ez a nem várt, nem keresett, de diadallal végigélt korszak ránk szakadt s a magyar nőnek isteni hivatást, óriási feladatot teremtett. Tovább kell építenie nemzeti épületünket férfierővel, de női kézzel. Oda kell állania abba a sorba, ahol eddig csupán csak férfiak állottak, azt a rést kell betöltenie, amit a férfirendben a gránát és srapnel ütött.

Veres Pálné szelleme kell, hogy vezesse a mai magyar nőképzés gyeplőit s a magyar nemzeti ideáloktól áthatott nőket oda kell vezérelnie az elhagyott gazdaságok, az üres műhelyek, az elárvult üzletek, a ma még gazdátlan vállalatok és irodák munkája mellé. Ha majd megindul az általános békés munka, ha megindul minden kerék az állami gépezetben, legyen minden hely betöltve az új generációval, a visszatért hősökkel s a Veres Pálné eszméi alapján nevelt lelkes, dolgozó magyar nőkkel. Nagy munka vár azokra, akiknek hivatásuk Veres Pálné örökét tovább vinni, de rendületlen a hitünk, hogy itt is diadalt aratunk.

Boross Mihály.

VERES PÁLNÉ EMLÉKEZETE.

— Augusztai főhercegnő az Urániában. —

A «Budapest» 1915 dec. 14-iki számából.

Kegyeletes ünneppel áldozott ma délután a tanügyi világ Veres Pálné nagyasszony emlékének, a modern nőnevelés e lelkes és fáradhatatlan úttörőjének és igazi apostolának, akit száz évvel ezelőtt ajándékozott a magyar génusz nemzetünknek. Madách Imre nagy kortársa volt ő, aki sokszor megfordult a nagyasszony kastélyában, mikor családi tragédiája fölött kesergő lélekkel «Az ember tragédiája»-nak gyönyörű jelenetei vajdultak lelkében.

Veres Pálné született Beniczky Hermin volt az alapítója az Országos Nőképző Egyesületnek, amely ma a fővárosi társadalom legelőkelőbb hölgyeit egyesíti magában egy közös szent cél, a nemzeti nőnevelés érdekében.

Az egyesület leánygimnáziumának és felső leányiskolájának növendékei rendezték a mai ünnepet, amelyen nagy és előkelő közönség vett részt.

Négy óra után néhány perccel megérkezett Augusztai főhercegnő is, akit az előcsarnokban a nagyasszony fenkölt lelkű leánya, Rudnay Józsefné, az Országos Nőképző Egyesület elnöknője fogadott s köszönetet mondott a főhercegasszonynak, hogy édesanyja emlékét az ünnepélyen való megjelenésével megtisztelte. Aztán pompás gyöngyvirágbokrétát nyújtott át a főhercegasszonynak. Ott voltak Jankovich Béla dr., kultuszminiszter és Wlassics Gyula volt közoktatásügyi miniszter, a közigazgatási bíróság elnöke.

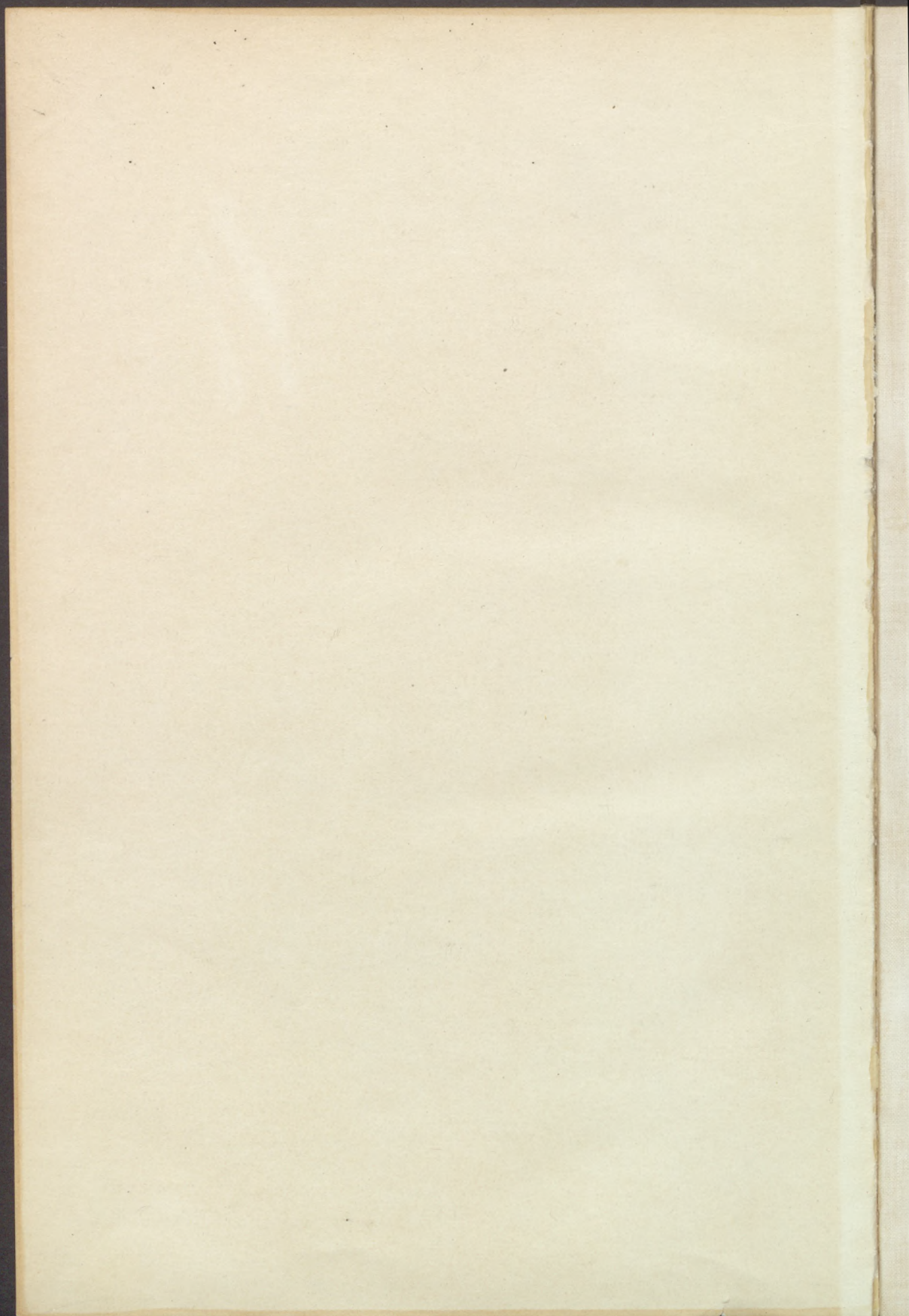
Az ünnepélyt Riegler Ernő főgimnáziumi tanár nyitotta meg, aki zongorán több dalt adott elő fejlett technikával és ihletett művészi felfogással. Zajos tapsvihar harsant át a nézőtérén, mikor magyar műdalokat adott elő. Utána Baros Gyula dr., a felső leányiskola igazgatója, méltatta Veres Pálné jelentőségét, majd Sebestyénne Stetina Ilona, a kiváló tanügyi író tartott nagy figyelemmel hallgatott előadást vetített képekkel Veres Pálné életéről. Utána Berta Ilona, az Erzsébet nőiskola igazgatónője szavalt el a «Mult, jelen és jövő» című költeményt, lelkes hatást keltve.

Ezután egy allegorikus színdarab következett, amelyet Tordai Grail Erzsébet írt és rendezett a leánygimnázium növendékei szerepeltek benne. A költői darab gyönyörű jeleneteit mély csendben hallgatta a közönség. A szellemek fölött az univerzális tudomány és a vallás győzedelmeskednek és az utóbbi előtt minden szellem leborul.

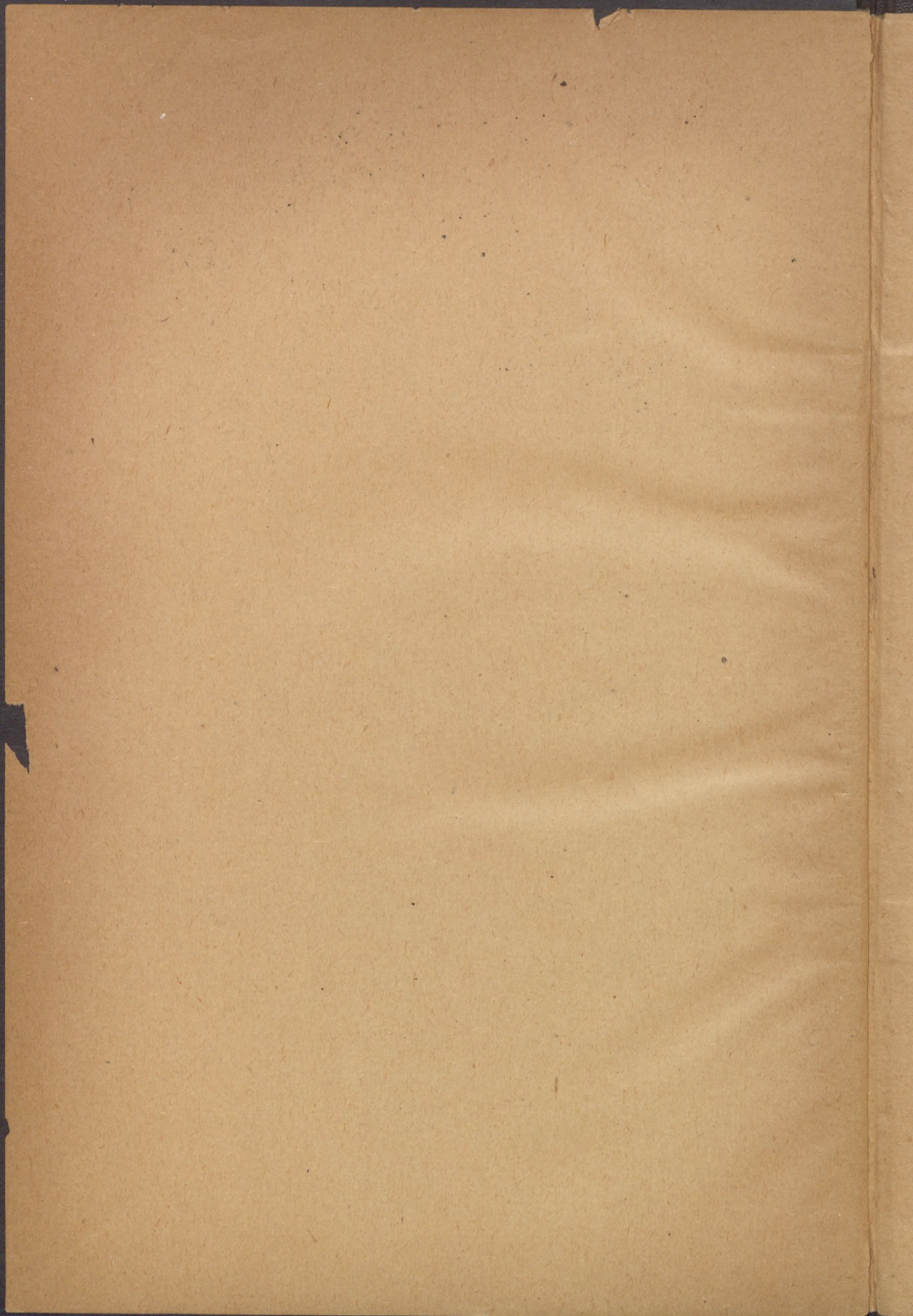
A darab végén megható allegorikus kép következett: a kis leánykák tulipánoknak öltözve, föltartották kezüket s egy-egy ragyogó betű volt bennük, amelyekből a nézőtér felé e sorok fénylettek: «Isten áldd meg a magyart! Éljen Veres Pálné emléke.» Ezután a színpadon lévők a himnuszt énekelték, amelyet az előkelő közönség állva énekelt a szereplőkkel együtt. A mélyen megható, kegyeletos ünnepély ezzel véget ért.

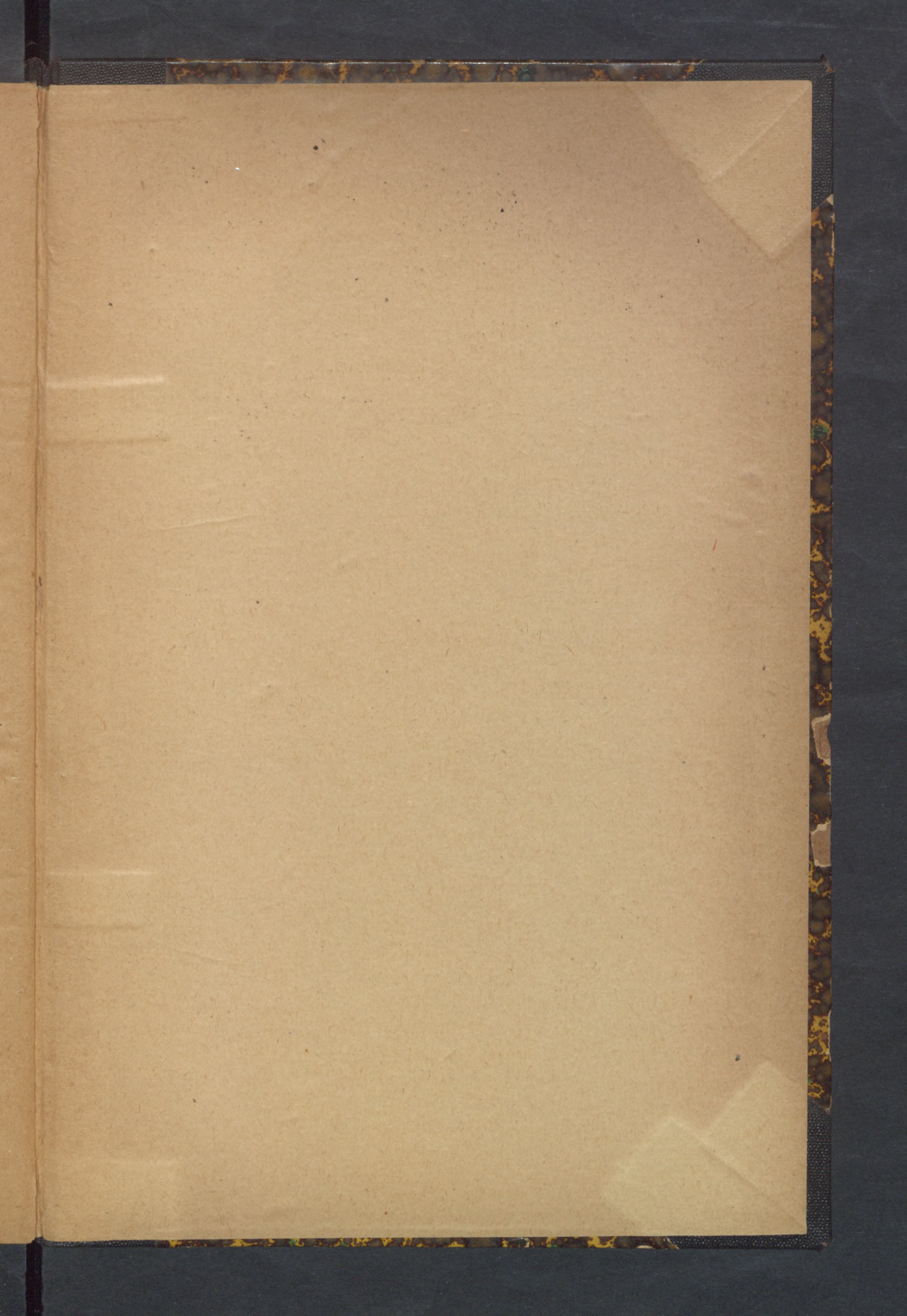
(f. e.)

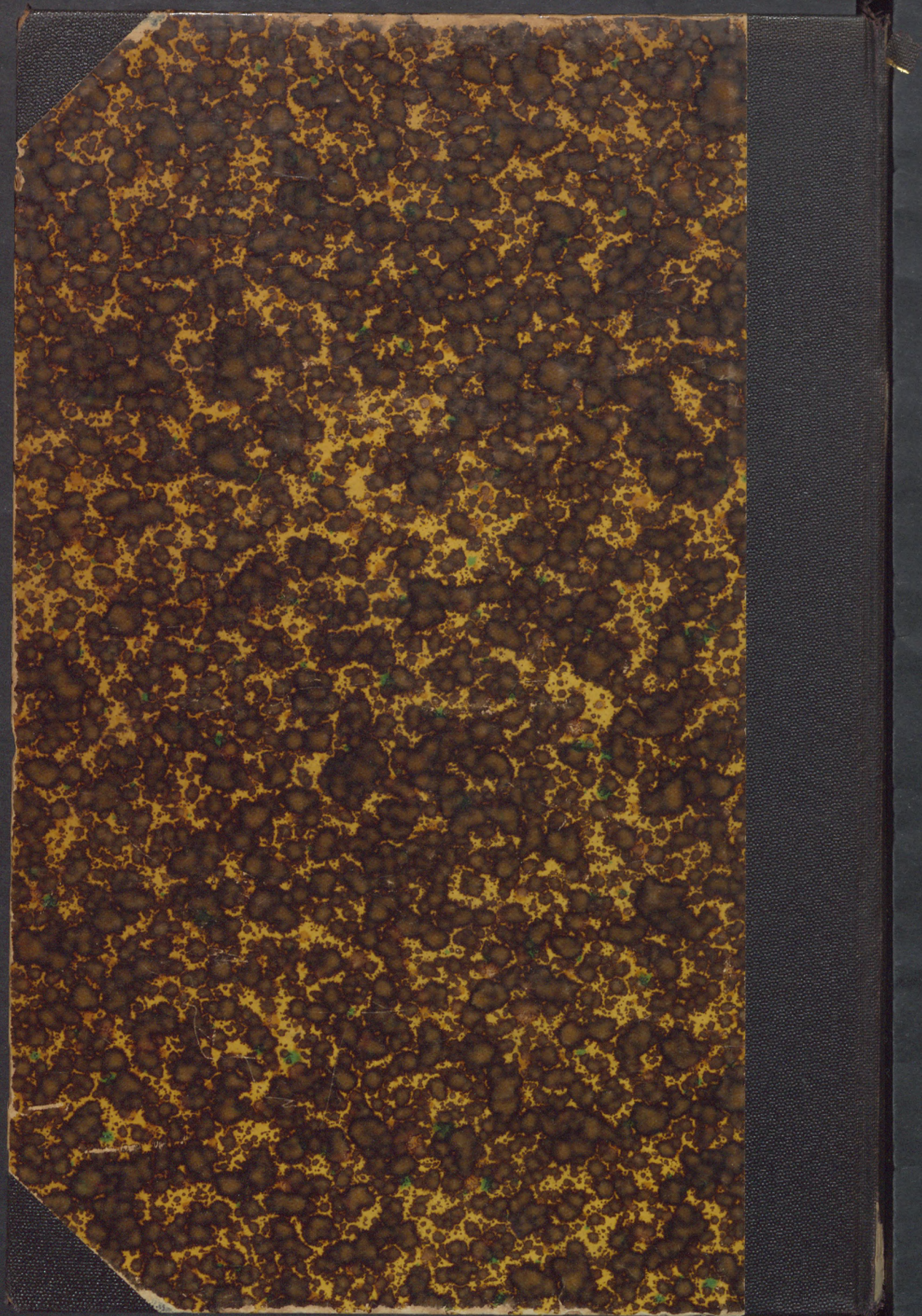

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Gönczy, Veres Pálné emlékezete